

Uitgave van de Vereniging Heemkundekring:

"Willem Snickerieme" te Hooge en Lage Zwaluwe.

Redactie: - G.A.M. Hoeve
- P.J.I. Marijnissen
- H.J.P. Merkx
- M.A.M. Maas
- J. Budding

Heemkundekring "Willem Snickerieme"

-Vereniging opgericht 10 oktober 1985

Bestuur: - W.P.M. van Wezel voorzitter
- P.J.I. Marijnissen secretaris
- M.J.A. Baselier penningmeester
- J. Bos leden
- J. Budding
- P. den Dunnen
- H.J.P. Merkx

Secretariaat: - P.J.I. Marijnissen
Loonedijk 27a
4926 RK Lage Zwaluwe
Tel. 01684-2409

Inschrijving Kamer van Koophandel: Waalwijk, V272.085.

Contributie: - Volwassen leden: f 25,00 per jaar.
- Overige tot dit gezin behorende leden:
f 10,00 p.j.
- 65-plussers: f 10,00 per jaar
- Leden jonger dan 18 jaar en waarvan de
ouders geen lid zijn: f 15,00 per jaar

Postbank: 52 54 620

Bank: 12.67.30.229 (Rabobank Lage Zwaluwe, gironummer van
deze bank: 11 02 063)

DE BURT

nr.9

december 1990

Uitgave van de Vereniging Heemkundekring "Willem Snickerieme"
te Hooge en Lage Zwaluwe

Redactie: G.A.M. Hoeve
P.J.I. Marijnissen
H.J.P. Merkx
M.A.M. Maas

Redactie-

adres : G.A.M. Hoeve
Havenstraat 14
4927 Hooge Zwaluwe
tel. 01684-4371

INHOUD

	Pag.
Proficiat	2
Van de Redactie	4
Over de geschiedenis van Lage Zwaluwe in de jaren na de eeuwwisseling	6

Druk: Dalma, Made

Lage Zwaluwe October 1990

Aan het Bestuur,

PROFICIAT:-

Geacht bestuur van de Heemkundekring
Graag vraag ik Uw aandacht voor één ding
Misschien is het U allen wel ontgaan
Dat we 10 October vijf jaar bestaan

Daarmee wil ik U feliciteren
Omdat wij als leden Uw werk waarderen
Want het mag gezegd, het is een feit
Besturen is geen kleinigheid

In vijf en tachtig op 30 Maart
Startte een werkgroep met veel vaart
Zij gingen voor een Heemkundekring aan het werk
In 't koffie-huisje naast de Hervormde Kerk

We begonnen daar met veertien man
En bespraken menig plan
We staken ons licht op bij andere kringen
En belegden vele vergaderingen

De werkgroep kreeg toen ook een naam
Die klonk voor ons wel erg voornaam
Ja, iedereen die moest het weten
"Heerlijkheid Hooge en Lage Zwaluwe" gingen we heten

Ruim een half jaar was verstreken
Men had de zaak toen goed bekeken
Bij Niek van Leest in het atelier
Maakten wij de oprichting mee

De vereniging was toen een feit
We veranderden de naam "Heerlijkheid"
Voor "Willem Snickerieme" werd gekozen
Al was die naam soms wel een boze

Ook moesten we kiezen voor een bestuur
En dat ging heel secuur
Weldra waren de zaken rond
En de Heemkundekring bestond

We hebben een blad dat mag er zijn
Het begeeft zich op veler terrein
In Zwaluwe zijn we een begrip
En menigeen komt met een nuttige tip

Met een museum in het verschiet
Vergeten de leden de vereniging niet
Het moet het bestuur toch wel behagen
Als men met zoveel materiaal aan komt dragen

Door de leden steeds te boeien
Zal de vereniging blijven groeien
Ik wens allen veel inspiratie
En bied jullie deze kleine traktatie *)

Met vriendelijke groeten,
Nannie Marijnissen/Watzeels

*) zelf gebakken speculaas

-0-0-0-0-0-0-0-0-0-0-0-

Van de Redactie:

Deze uitgave van "De Bürt" bestaat geheel uit opgetekende verhalen en gebeurtenissen zoals deze gehoord en beleefd zijn door een oud Zwaluwnaar: Leo Zelissen.

Reeds geruime tijd was de Redactie op de hoogte dat Leo bezig was het een en ander uit het verleden, middels notities, voor het nageslacht vast te leggen.

Bij de vraag deze notities vrij te geven voor publikatie in De Bürt, werd door Leo aanvankelijk zeer scepties gereageerd; de notities waren meer bedoeld voor de naaste familie, vrienden en kennissen.

Doch nadat de Redactie toegezegd had zorgvuldig met het geschrevene om te gaan werd door hem toestemming tot publikatie gegeven.

De verhalen zijn uiteraard niet in één weekeinde geschreven, daar is een geruime tijd meegemoeid gegaan.

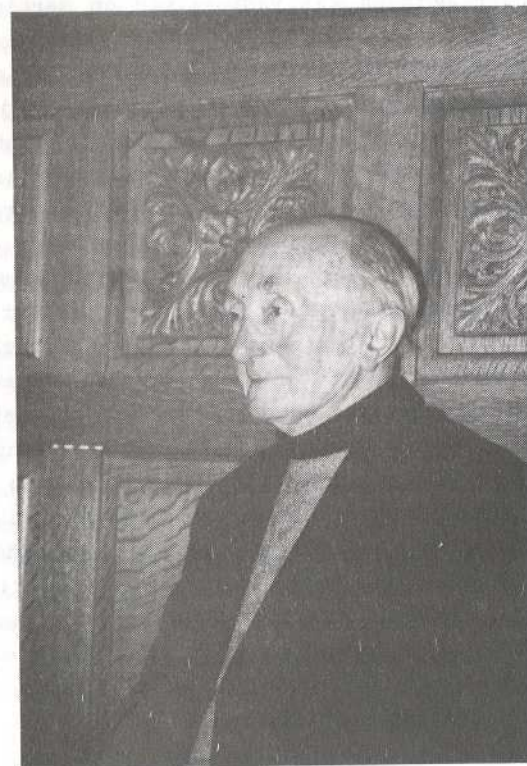
Begrijpelijk daarbij is dat de stijl van het schrijven niet consequent dezelfde is gebleven. Aanvankelijk bevatte de notities weinig of geen dialect; in de latere notities is daar meer gebruik van gemaakt. Door de Redactie zijn hierin geen wijzigingen aangebracht.

Om het geschrevene duidelijk op papier te krijgen heeft de Redactie zich deze keer laten bijstaan door Wim Schuurmans. Hij heeft het klaargespeeld in een zeer kort tijdsbestek het handschrift van Leo te leren ontcijferen en het geheel in een PC in een tekstverwerker te zetten. Namens alle lezers Wim: onze dank daarvoor.

Voor hen die Leo nauwelijks meer kennen volgt hierna een korte beschrijving van zijn persoon en zijn naaste omgeving.

Geboren in Lage Zwaluwe op 2 februari 1906 ; gehuwd in 1938 met Anneke van Oers (overleden 1981); vader van 8 kinderen, 4 meisjes en 4 jongens; huisschilder tot 1963 en beheerde met zijn vrouw tevens een drogisterij bij zijn woning aan de Dorpsstraat 14 te Lage Zwaluwe; in 1974 naar Teteringen verhuisd en kort daarna naar Oosterhout, alwaar

hij, inwonend bij zijn dochter, zijn dagen vult met het opstellen van verhalen en brieven, het verzorgen van wat klein vee zoals schapen en kippen alsmede het bijhouden van een groentetuin (400 m²); door het achteruit gaan van zijn gezichtsvermogen is het lezen van boeken nog slechts mogelijk via de voorgelezen boeken van de blinde bibliotheek.

Leo Zelissen

Over de geschiedenis van Lage Zwaluwe in de jaren na de eeuwwisseling.

Beginnende bij 't Gemeentehuis te Hooge Zwaluwe. 't Dage-lijksbestuur was in handen van de Burgemeester en Manus van Mèère, de gemeentebode. Deze laatste had tot taak het contact te onderhouden tussen de kamer van de Burgemeester en de kamer van het personeel. Hij was gekleed in 'n costuum met 'n jas met lange panden, die iets te lang waren om als billettikker te fungeren. Een blauw gestreept baseroen en een bomme zije pet *). Zijn karakteristiek gezegde was: "Ik en de Burgemeester hebben besloten enz." Hij zorgde ook voor 't ophalen van 't schoolgeld voor de (openbare) geme- mengde scholen hetgeen was vastgesteld op dertig cent per maand, per kind. Of dat bedrag door alle gezinnen kon worden betaald is niet bekend. Maar gezien de lonen en de grote gezinnen in die tijd is het echter twijfelachtig. Iemand die bij de boer werkte, dat waren toentertijd de meesten, kregen voor zes maal twaalf uur werken: zes gulden. De huishuur was per week één gulden. Het brood kostte 'n dubbeltje en werd belegd met een krapke boter of spekvet en een ietsje suiker als er iemand jarig was. Meestal kwamen de onvermijdelijke schulden op de lat tot het tijdstip dat betere tijden aanbraken. De ambachtslieden, de burgers, verdienden tien cent per uur en hadden dan een kleine winst op geleverde materialen. Ook geen vetpot, maar zij hadden 'n zekere standing, maar ook verplichtingen. De meeste boeren waren ook niet rijk; die hadden te maken met misoogsten, ziekte onder het vee en de pacht van het land. Volgens de volksmond bestond Zwaluwe al in de Middeleeuwen. Maar dook dan weer 'ns onder en kwaam nao 'n tijdje weer boven. Net as Zeeland. Luctor et Emergo. De naam Zwaluwe beteekent eigenlijk drassige grond. Net as b.v. Betuwe/ Batouwe: goeie-grond en Veluwe/Valeouwe: slechte grond. As 't nie waar is maagde protesteeren.

*) vrij hoge bolvormige pet

Leven en Burten in de Zwaluwse gemeenschap in het begin van de 20e eeuw.

De Zwaluwenèers zijn over het algemeen bescheiden en gevoelige mensen. Gevoelig ook voor humor. Daar komt bij dat ze sterk zijn in het geven van tweede namen. Dat was nodig omdat er veel grote gezinnen waren met allemaal dezelfde voornamen en familienamen. Ook in het groot kwam dat voor zoals bij de Hoekse en Kabeljauwse twisten. Dus op Hooge Zwaluwe waren het de Berenlaaiers, in de Leege Zwaluw de Donkerlaanders en op de Moerdijk de Spieringkruiers. Zo werden er ook uit het dierenrijk namen gepikt, die dan ter onderscheiding aan 'n bepaald persoon werden gegeven. Bij de dokter kwam het voor dat de dokter die zijn pappenheimers kende, als hij in de wachtkamer keek, zei: "Is er nu nog iemand uit Bleidorp?" 't Is mogelijk dat er ook naar de Adel gekeken werd. Zoals b.v. van Limburg-Stirum à la Da zullen we God en de Mulder maar laoten schaaïen. God is de schepper van al wat leeft en groeit, de mulder schepte uit de zak graan van zijn klanten het loon wat hem toekwam. De dokter komt in een gemeenschap van mensen, die soms nog aan de primitieve kant zijn. Zoals Jan K., groot en sterk, die zoveel at dat de dokter moest komen. Met de woorden: "Zo Jantje, ben je weer eens opgelopen" kon de operatie beginnen. Even nog een schetsje van onze dokter, hij was een oud-militaire arts. 's Winters liet hij zich rijden met een brikje naar zijn patiënten. Jan de Laat van de Hooge Zwaluwe was zijn koetsier. 's Zomers had hij een fiets om zijn zieken te bezoeken.

Een van onze kinderen was ziek: bezetting op de borst, zoo noemde men dat toen. Zijn entree was: "Ge wil me zeker kapot hebben, ('t was zomeravond 7 uur) De dokter van de Made is al kapot en de dokter van de Klundert ligt al op apegapen". (Beide heren hebben nog wel 25 jaar geleefd) Toen hij bij de zieke kwam was het lieve en lekkere schat enz. dus weer beter gemutst. Hij was deze keer met zijn fiets, een herenfiets. Het was toen een van de eerste, dus met een pinneke aan de linkerkant van het achterwiel.

De dokter vertrok en begon met één been te stappen terwijl zijn andere been op het pinnetje stond en wilde dan in een wip op het zaal springen. Dat was de bedoeling, maar het lukte niet. Of er nu een knoop van z'n broek was of een gaatje in 't kruis, hij kwam met het zaal in zijn broek te zitten en kon geen kant meer uit. Hij liet zich zo zacht mogelijk tegen onze heining vallen en daar hing meneer den dokter. Zijn mannelijke uitmonstering dreigde in discrediet te geraken. En dat kan ook een dokter zich niet veroorloven. Er kwam een hele serie leelijke soldatenwoorden over zijn lippen, die de overburen alarmeerden. Een jonge maagd van ± 30 jaar schoot toe om te helpen. Toen ze zag dat het de dokter was verschrok ze en rende terug om haar moeder te roepen. Die had meer courage en vaardigheid bij verlossingen. De dokter was bevrijd en liep gedwee met de vrouwen naar binnen, met zijn hand voor het verloren kruis. Om alles te repareren en te bekomen, werd een glaasje ingeschonken door de maagd, maar jammer genoeg uit de verkeerde fles. Het was wijwater. Maar de dokter was weer gekalmeerd en maakte zelfs geen aanmerking, maar weigerde wel het tweede glaasje dat hem aangeboden werd. Dat was dan de lichamelijke verzorging van de Zwaluwse mensheid.

De geestelijke gezondheid was toevertrouwd aan Pastoor Panken en zijn kapelaan. De pastoor was een statig man, met veel gezag dat hij als het nodig was voor iedereen gebruikte, voor zowel Rooms alswel Protestant. Hij was veertig jaar herder van zijn kudde en met eere. Door de Paus was hij benoemd als geheim kamerheer en droeg dan bij de meest feestelijke gelegenheden een prachtige paarse sjerp om zijn toog met nog enkele andere versierselen. Voor het ziele-

Pastoor J.B.Panken

heil van zijn schaapjes had hij alles over. Met vuur preekte hij 's zondags over het kwaad en gevaar van het dansen in bepaalde kroegjes. Ook was hij tegen het berijden van fietsen door de vrouwen; de damesfiets was pas uitgevonden. Ik weet nog goed dat er zo'n mooi karretje in de goeie kamer voor mijn nog ongetrouwde tantes stond. Al spoedig werd daarop geoefend. De kapelaan zag het als een nuttig instrument om met zijn lange kleding gemakkelijk de aan hem toevertrouwde gelovigen te bezoeken, deze woonden nogal een eindje uit elkaar. En zo gaat het in de wereld. Alles verandert. Van de verschillende kapelaans is mij ééne erg bijgebleven. Dat was kapelaan van Delft. Behalve zielzorger was hij een geleerde mens. Ook was hij een bekende dichter uit die tijd en ook toneelschrijver. Het waren o.a. Bijbelse stukken, zoals Jozef in Dothan en Saul en David, welke hij ook regisseerde met zijn amateur dorpsgenoten. Grote namen uit de toneelwereld, zoals Berghegge, en de verslaggevers van De Tijd en de Maasbode kwamen naar de uitvoeringen kijken. Het stond op hoog peil, ondanks de tekortkomingen wat de outillage betreft. De decors waren daarentegen voortreffelijk. Al met al werd er flink gewerkt aan de culturele verheffing van ons goedmoedig dorpje. Het was van Delft ook die vele jongens aan en door de studie hielp. Met als gevolg goede banen.

Van de Zieleherder van geunènd (Dominee James) is me uiteraad niet veel bekend. Het is aan anderen voorbehouden daar een krans voor te vlechten.

Er was openbaar onderwijs in scholen met geweldig grote luchtkokers. Dat zal wel nodig geweest zijn. Als je naar de WC moest, moest men een van zijn vingers opsteken om Mesjeu te laten weten dat je hoge nood had. Je moest dan ook beleefd vragen;" Mesjeu, mag ik alstublieft naar achteren". Dat was even gek, want bij de twee hoogste klassen moest je naar voren en dat was goed te ruiken als de wind west was. De klas was versierd met platen waarop mooie vogels en wilde dieren stonden afgebeeld.

Dan was er nog een plank waarop hele en halve liters van papier stonden en een heel en een half mud, ne vijfkop en een aardbol, echt gezellig. Ja natuurlijk ook een grote kast met boeken en leermiddelen. Er stond in een hoek ook nog een grote kachel. Daar mocht je je kousen aan drogen als je in de winter in de Kil gezeten had. Uiteraard was er in de gang een kolenhok. Daar mocht je in als je het wat te erg begaaid had.

We waren allemaal jaloers op de Kool. Die mocht altijd kolen halen in het hok. Dat had hij verdiend door over elke klas twee jaar te doen, zei men. De juf van de eerste twee klassen was lief. Mesjeu van Heusden van drie en vier was streng en sloeg je graag op je billen. Het Hoofd kon mooi viool spelen en je mocht veel zingen. (Mesjeu van Loon).

Op de voorste rij zaten de protestantse meisjes. Dat was mooi bekeken van Mesjeu. Dan hoefden de jongens niet om te kijken, er kon eens gefrunnikt worden met hun mooie vlechten die bij de achterzittende jongens op hun bank lagen. Toen de verzuiling kwam was dat allemaal afgelopen. Hoe dat allemaal aan geunènd verliep weet ik niet precies, maar aangezien er verschillende toekomstige zwagers bij waren kan ik me een en ander wel voorstellen. De onderwijzers waren daar ook Zwaluwnaars: Mesjeu de Graaf en zijn broer Simon Pijpekop, een straffe roker, die een pijp rookte waarvan op den duur een tafereeltje zichtbaar werd. Dat was ene zogenaamde deurroker.

Mentje Notenboom en Dien Dingemans waren de voorloopsters van de crèsh en de zusters.

Misschien is het goed te vertellen dat de jongens niet allemaal even braaf waren. Zo bij een aardrijkskundeles waarbij de Mesjeu de vuurspuwende berg, de Vesuvius, aanwees en aan 'n leerling de naam ervan vroeg te noemen; een achterzitter fluisterde: "Ves je vuus", waarop prompt met een kleine accentverlegging geantwoord werd: "Ves je vuus".

Toen de Zusters van de Moerdijk uitzwermden kwamen er ook een tiental naar Zwaluw. Ze hadden geen kinderen, zelfs de Waarde Moeder niet. Maar daarin werd voorzien door de moeders van Zwaluw. Die waren maar wat blij dat ze enkele uren per dag van de jong afwaren. Er waren zusters voor de bewaarschool. Mentje Notenboom en Dien Dingens werden gepensioneerd. Mentje en Marie van Meel hieuwen wel der baontje om 's zondags voor het Lof de Rozenkrans te bidden met de vijftien geheimen. Dat klonk in een dan nog lege kerk als een machtige tweestemmige dreun. Ik dwaol een beetje af. Ik was bij de zusters nog. De bewaarschool ging zo: eerst speulen op het speelplein, dan ging de deur open van 't lokaal waar de kinderen in moesten, de Zuster gaf eenige tekens mee eene klapper en dan mooi in de rij naar oew plaats, dan bidden en aan 't werk, hetgeen bestond uit pluizen en lapkes uit mekaor halen. Om half elf moest er geplast worre; daar zeeë toen iets anders tegen. De jongens in een gotje en de meskes op minihuskus. Dan wier er nog gezongen en gebid en om half twaalf stonden de jonge moeders al klaor om d'r kroost te halen. Lekker nog wa burten en dan naar huis. Na de middeg stond op het program: bidden en slaopen, waarbij de armen op de bank gelegd moesten worden en de schort over het kopje en maffen. Dan ging de klapper weer en nog wat zingen en om half vier ging de school weer uit. Dat was dan de bewaarschool. Maar vooral de onderwijzeressen onder de Zusters waren van klasse. De school kreeg een bijzonder goede naam. Het bijzonder onderwijs was prima. Het openbaar onderwijs brokkelde af en de zuilen werden opgepoetst. De Zusters hadden hierbij een grote inbreng. De katholieke jongens van geunènd kwamen bij de Zusters naar school. Dus ook de bijzondere school werd even gemengd. Hier zaten de jongens achter in de klas. De Zusters, gewend aan armoede, kuisheid en gehoorzaamheid vroegen ook aan de jongens: "Wat zijn voor jullie verstervelingetjes?" Vestje stak zijn vinger op en mocht het zeggen: "Als je hol juukt, niet krabben zuster". De vragen op dat terrein werden voorlopig afgelast.

Ook probeerde de Zusters de zangcapaciteiten van de kinderen te kwalificeren. Bij de vraag: "Wie kan er een liedje zingen, staken allen hun vinger op. Laura van Oers mocht zingen. Het was het beroemde lied: "O, mijn lieve zwartkop.

O, mijne lieve zwart kop
voel eens hoe mijn hart klopt
O, m'ne lieve krullebol
je maakt heel mijn hart op hol.

De Zuster wilde nog wel afwachten hoe het afliep, maar kon het niet waarderen en dus geen punt voor het zangnummer. Laura was zeer bedroefd! Ondanks deze kleine incidenten blijft het bovenstaande gehandhaafd. Prima onderwijs. Ook kwamen de zusters met naaldkunstonderwijs op de proppen. Het bleek in een grote behoefte te voorzien. Vooral Zuster Barbara was hierin een leidende zuster. Van heel het dorp kwamen er leerlingen. En wat te zeggen van de ziekenverpleging, wie kent niet Zuster Antonio, een grote hulp en vraagbaak voor vele zieken. Eere. Dan brachten de Zusters ook de hongerige spijzen in praktijk. De vele schoolers (zo noemden wij hen), werden 's middags van een bord warm eten voorzien. Schaeresliepers, Stoelematters, netjesbreiers, Muzikanten en nog veel meer waren de vaste klanten. Voor de vele goede zorgen op onderwijs- en verplegingsgebied werden zij verblijd met peperkoek. Het gebeurde dat een zuster drie keer op een jaar verjaarde, dus dat was een gestage aanvoer van dat nuttige en kruidige product. Een van mijn beste vrienden heeft eens een onderzoek gedaan waarom er in het uiterste hoekje van onze gemeente een peperkoekfabriek werd gebouwd. Uit dat onderzoek bleek dat er een grote produktielijn liep naar Lage Zwaluwe. Alle winkeliers moesten uitbreiden. Mijn vriend is er goed mee geweest. Hij is daarop burgemeester geworden en zit nu op zijn derde plaats als hoofd van een gemeente. Vooral zijn laatste plaats is een prachtige promotie. Ik meen dat hij nu ook de brug bij Hedel mag beheren. Houwe zo, Peet.

Anneke van Oers (ze had drie en vier) was ook een goede opvoedster, samen met de religieuze onderwijzeressen. Als een leerling niet opleette, werd ze soms kwaad en sloeg dan wel eens met een lege kaft van een schrift het kind tegen een oor. Uitslag van deze kastijding was: kinderen stil en de Juf in tranen van angst, omdat ze zich had laten gaan en het kind had bezeerd.

Anneke van Oers met haar klas

Ik wil er nou eens mee beginnen:

Oos grutmoeder zee altijd: " Ziede nou wel, as gullie aon het praote bent draai 't altijd op stront uit." 't Gong uiteindelijk over ons grootste nationale produkt. Indertijd had iedere dorpsbewoonder, die een beetje grond om zijn huis had een misputje. Dat was dan 'n gatje van een paar steken in de grond waar allerlei afval in gedeponeerd wier. As 't huske geruimd moes worre, dan ging de inhoud daorvan ook in da putje. 't Wier dan netjes afgedekt om luchtvervuiling te voorkomen. De kinderen zongen dan: Wilhelmes van Nassaue, sch... z'n vader in zijn haand. Z'n vader zee dan: "Bewaar

da joenge, 't Is goed vor 't èèrpellaand." Er waren nog al enkele meesen die gen plak hadden voor een misputje. Vor die meesen kwaam nao tien uur 's avonds Rozenbrandje laangs mee zijn strontkaar. Dat was nen grote houten bak op wielen en twee burries om te trekken of te douwen, naorgelang de wind was. Aon de beurs lag z'n schuit, liefst mee laag water dan kon 't makkelijker gestort worre. Da gebeurde dan over een schot dat van de wal in het ruim lag. Nu is het wel eens gebeurd dat enkele ondeugende jongens op n'n donkeren avond dat schot verlegd hadden naar het vooronder. Rozenbrandje zag alleen z'n vertrouwde schot, trok de schuif van de kaar open en daor ging het geurige spul 't vooronder in. Een lampje voor het raam bij Geretje Hoefnagels was het eenige lichtpuntje wat die avond te zien was.

De geschiedenis van het z.g. voetvolk was ook niet om het naar huis te schrijven. Het merendeel werkte in de landbouwsfeer. Bijna alles moest met de hand gebeuren. Hele gezinnen kropen over de akkers om b.v. peeje te dunnen. Aon leut ontbrak het niet, maar oew knieën en oewe rug wieren er niet beter van. En dan het vlas wieë was zwaar. Altijd in een tijd dat het 's morgens nog erg koud was. Met overjassen aan en waggen aan de benen, tegen de dauw. De baas of de eerste knecht er achter om de actie wat te versnellen. Ja, het was over 't algemeen jong goed dat wat leiding nodig had. De jeugd kreeg daar ook wel eens vrij voor van school om het huishoudbudget wat op te vijzelen. Het ging allemaal om de halfjes en de centjes. Het vlas was ook goed voor wat bijverdienste, het boten voor de moeders en het hokskes zetten voor de jeugd. De vaders hadden het zwaar werk als repen, roten, braken en zwingelen. Het geschoonde vlas was voor het linnen, de lokken die daarvan kwamen, waren voor de touwslager, die er wisten voor de koeien van maakte. De scheven dienden o.a. voor het spek roken. Die mannen moesten taai en sterk zijn. Wat denk je, sloten maken en maaien, peesteken, vlasplukken en graan pikken, meestal in het aangenomen. Ver van huis b.v. op Hollandse

eilanden moest men in het vlas gaan werken. Een schipper bracht ze daar. Met hele krooien werden ze naar plaatsen als Den Briel en Oostvoorne gebracht, vanwaar men dan de polder introk. Zo ook Roel, al 'n man op jaren geleuterd, hij had een kromme voet. Met een gezelschap van mannen, vrouwen en kinderen naar de eeuwige vlasvelden. Moei geworden op de lange weg zag hij een kerkhof met een mooie ijzeren poort waarop de letters in goud:

Weest altijd bereid!

Roel zag de mooi gesmeden letters en zei: "Bereid of niet bereid, nuk mer toch mar op" en trok zijn moeie been weer mee om het vlasveld te bereiken. Als er gegeten werd dan hoorde je weleens: "Nou, da's ook nie veul, daar zalde ook nie dikkels van naor de grip hoeven." De grip (een geultje in 't laand waar bij natte tijden het overtollige regenwater werd afgevoerd naar de sloot) was de plaats waar de nodige behoeften konden worden gedaan zonder dagge voor schut zat. 's Nachts werd er in een keet geslapen. Dat gaf nogal eens keet, maar leve de leut. Altijd leut was het devies. Mèèrten Goosen zee altij: geen ellende voor de tijd en brook z'n varkenskooi aaf voor enkele kachelhoutjes.

Schrijvende gevallen kwamen ook voor. Zoals b.v. Bet de Kraai. Die naam had ze waarschijnlijk verdiend met iets te pikken dat eigenlijk niet voor haar bestemd was. Maar stel je eens voor. Een oud vrouwtje, krom en volslagen zonder inkomsten of een beetje steun van den erreme. Dan nen man of nen zeun, die totaal in de vernieling zat. Twee heel kromme benen waarmee hij zich met behulp van twee korte krukjes iets verslepen kon. Hij zat altijd binnen, een enkele keer ontsnapte hij weleens en zat dan hulpbehoevend langs de kant van de straat en alle kinderen waren bang om er langs te gaan. Van Bette herinner ik me nog dat ze er uit zag als een heks. Klein gebogen, met een melkkannetje in d'r handen, een scherpe neus en gezicht, en een "snavel" waar, hard en koud, niet veel moois uit kwam. Een brok ellende.

Dan was er nog Nellis Maaiwaard, ook ne grote sukkelèèr. Hij zat daar maar volslagen blind op den drempel van z'n moeders huske almaar door over zijn knieën te ruischen en de meesen die voorbij kwamen te begroeten en met hen over het weer te praten. In de oorlog is hij door een granaat getroffen. Dood. Zielig. Gerrit Baks had een houten been en woonde in een arkje midden in de polder. Erg romantisch, maar niet erg geriefelijk. Met een drieplanker en een stok bevoer hij de hele polder. (De Dobbe) En hij had de wacht over de koeien van de boeren die hem daarvoor betaalden. Altijd fluitend kwam hij door het dorp gestapt. Een heel joviale man. Met een stok in de hand, in de andere hand droeg hij een kussensloop dat over zijn schouder hing. Iedereen riep: "Dag Gerrit," waarop hij: "Hallo maatje." En weer klonk het fluitje en toktok van zijn houten been. 't Is gebeurd, zo werd op de burt verteld, dat Gerrit in Breda verzeild was geraakt. Hij was in 't Valke en moest hoognodig plassen. Die bakken waar dat mocht kon hij niet vinden. En ging tegen een boom staan op het gazon. Prompt kwam de politie, die hem wees op 't bordje dat boven z'n hoofd hing. "Ammel goed en wel," zee Gerrit, "zo hoog kom ik nie." Zijn broer Lieverd, een reus van een vent, was ook klein behuisd, die woonde in een vlasdroog schuurtje bij Dingemannekes in de waai en wel onder ne nooteboom, ook romantisch, maar ook nie geriefelijk. Deze mannen hadden op 't watermachine De Druif gewoond in de Keen. Piet en Jantje de Pet woonden bij elkaar. Deze vorm van wonen zonder vrouwelijke hulp noemde men jaksen. Ook voor één man gold dat. Voor een of twee vrouwen werd dat niet gezegd. Zou het misschien te maken hebben met het schonhouwe van de woning? Of de twijfel daarover? De klokkenluider van de N.H. Kerk, een oud blind mannetje had als bijverdienste een stalletje met een bok en kon zo de gemeenschap dienen met de activiteiten van het beest. Al zo ontstond er ook weer 't gezegde: "Hebbes, hède gei 't gezien?" zee Gibon.

Zestig winkels waren er in ons dorpje van ongeveer 2000 inwoners (sters). Men hoefde dus nie ver te loopen voor zijn zout, suiker of olie. De bakker, de slager en de groenteboer kwamen aan huis, dus service volop. Bij de winkeliers waren er veel bij die niet afgestudeerd waren op de lagere school. Dat ging dan zo: een cadetje kost twee centen, twee cadetjes kosten vier centen en drie cadetjes kosten zes centen. Verder kwam men dan niet. Het was maar ingeval dat er onverwachts visite was gekomen. Zo was dat ook bij Trui Maas, die behalve haar winkel ook nog een bierhuis exploiteerde. Het is gebeurd dat ze in haar winkel de klanten hielp. En op dat moment ook het pijpengilde haar bierhuis binnenkwam om een lekkere kruik bier te verwerken. Toevallig stond er op de kachel een ketel water te koken met daarin een stel eieren. De pijpenrokers lusten wel een hard eitje en haalde mooi het netje met eieren uit de ketel en aten ze op. Trui, die haar eieren glad vergeten, kwam met een rood hoofd binnengehold en haalde het netje uit de ketel en riep ontdaan: "Al mijn aier verkookt, nou hekniks voòr Willeme vanaovond". De centen voor de kruiken bier leeën op de schouw. 't Gilde was vertrokken en Trui zat daar mee 'n leeg netje. 't Was bij Truie al een beetje 'n opkomende supermarkt. Willem ging met de Kraant (De Ster). Het assortiment breidde uit en ze hadden ook nog nen bok, die brocht ook nog wat op. De kinderen werden al wat groter, den oudste moog al koeienwaachter worre. Nee, 't ging goed mee Truie. Willem was wa seloers. Da wis Kees van Aaie ook en daor kwaam dikkels toneel van op de heul van Sluis. Die vond altijd wel een paor mannekes die mee woue helpen. Hijzelf was nie te lui voor een grapje. Zo bleef er de leut in, in 't zware leven van alle dag. Daar zorgde ook Jan de Muis voor. De groenteman die uit Traaie kwaam. Ik denk dat ie binnedur kwam, dur de Potweg en zo op Sluis. Daor begon ie te zingen van:

Vrouwen van Sluis
Kom uit den huis
want hier is Jan de Muis
Sla, kelen en spinazie
O, wat is m'n vrouw 'n murremerasie

Ook waren d'r veul winkeliers die alles op een kaar laaide en daormee laangs de huizen leurden. Zoals de Ligtharten van de Mei (Made), Nellis Romme en den Exter. Van de vrouwen, daar ge aon kon zien dasse 'n kindje zouen gaon kopen, zeeën ze op de burt nie:" Die wordt oek zwaor". Nee, dan zeeën ze: "Die heed ne schort van den Exter aan". Zo weert er reclame gemaakt vor den Exter, ook wel voor Nelles Romme en zo, eigenlijk was da sluikreclame.

De hondekar v.d. fam. van der Made; textiel aan de ene kant en kruidenierswaren aan de ander kant (let op de laatjes)

Jan de Kuster ha gezien dat er een jong meske bij hum uit de burt mee ne jonge pink aon pink op den Oorendeel ha gestaon. Hij ha da tegen de pastoor gezeet en die stuurde kapelaon Kersemaokers naor de moeder van da meske. Om half elf bakskes tijd ging de kapelaon naar het adres. De moeder schrok ervan, wa mot de kapelaon nou bij mij komme doen. De kapelaon zette z'n steek aaf en begon te vertellen wat er gebeurd was. Ze vergaat alles, om nen stoel aon te biejen, een borreltje in te schinken en al. En ze zee alleen mar:

"Ja, meneer kapelaon, het komt er net in als de smaok in de appels." Ze wis 't nog van vroeger.

We hadden ook nog andere groenteboeren zo as Janus de Kwèeker en Willem de Kaai, maar die zongen nie zo mooi als Jan de Muis. Ze zongen zelfs helemaol nie, maor kwèkten. Visboeren waren er ook. Kees de Koei b.v., die ging 's oches vroeg naar 't hood*) waor de vissers aankwamen. Hij kreeg daor een paar emmers vis en ging daormee de kaant**) aaf. Een stille figuur mee ne kleine handel. Dan hadde nog Kneel de Bruin, die kwaam mee ne kruiwagen mee spirring, da was ook een goei eten. Ik had 'm gère gebakken (de kleinste of de grootste gestoofd). Ge ziet 'm weinig meer. Jan Jol had 'n winkeltje in Lissebon. Da was ne echte Scheveninger en die deej in bukkem, stokvis en zure herring. Dieë negotie***) had Kotje overgenomen en hij vaorde er wel bij. Hij ha zo een kaar en een pèerd, en ging de baon op, mee zijn viswaore, huishoudelijke artikelen en galanterieën. Heel vrindelijk en leutig. Hij verkocht van alles. O.a. had hij van die grote kommen meej een oor der aon die ze toen meestal onder de bedstee zetten en die moogde dan gerust passen, agge wou. Da was nog 's service. Ja, Kotje was een bizonder manneke. Klein, met zene hoed op een vijf en zestig lang, denk ik, maar vol goedheid en leuke grappen. Hij kon goed monika spelen en voordragen. Een schat van een man. Afslager bij de notaris was hij ook en dan had iedereen de grootste leut. Hij ha een flinke struise vrouw. Als hij haar een kusje wou geven, ging hij mee z'ne ééne voet in 't snijersgat****) van Pita's rok staan en klapte er dan op los. 't Is bekend dat hij ook gèere op tijd een borreltje luste, toen ie nog vree. 't Gebeurde dan wel eens dat ie de tijd vergat om zijn geliefde te ontmoeten. Als hij er toch nog erg in kreeg, ging ie rap naar haar woning om te vertellen waarom hij zo laat was. Binnen was er wat gerommel en zijn toekomstige bruid was niet meer te spreken en de deur bleef dicht. Smekend vroeg ie aan Pitas of ze

*)havenhoofd **)langs de deur ***)handel ****)split in de rok om de geldbuidel te bereiken

nog even aan het sleutelgat wilde komme. Opdat hij dan nog even d're aosem zou kunnen ruiken. 's Anderedag was alles wer goed. Hij vertelde ook dat ie 'ns aan de rappe was. Z'n moeder Jaoneke Roeps had 'm aogeraoie een paar beschuiten te eten. Hij aat er veertien op, nie omdat hij zo nen honger had, mar hij worde da kraoke zo gèère. En in ieder geval wier z'ne rappe ne sloome.

Om zo'n lang verhaal wat op te monteren wa over Urjaon van der Weide. Het was eigenlijk n'n sukkelèèr. Ze noemden 'm ook de gekke van der Weide. In z'n jonge jaore had ie hier of daor wa gejat. Hij zee zelf altij dat 't ne rooie kool was. Hij moes toen mee z'n moeder vor de rechter komme. Toen de rechter z'ne spiets hiew begon ie ammel schrèète te laoten en heftig aon zijn benen te krabben net of ie vol vlooien zaat. 't Was zo erg dat de rechter er bang van wier. Zeker van de vlooien die hij al op zich af zag komme. En hij stuurde het gezelschap gauw terug naar Sluis. De gekke Urjaon had den indruk dat hij de rechter mooi verneukt had.

In het begin van den oorlog 14-18 lagen er soldaten op Zwaluw. Urjaon rook de snert bij de keuken van de soldaten en hij er op af. Een beetje angstig en met z'n petje in z'n haand. In een ouw deksel van de eetenspan van de soldaten kreeg hij van de kok een flinke schep snert. Hoogst voldaan verorberde hij het prakje en knorde van plezier. Dagelijks stond ie op tijd bij de keuken. Maar er kwam een kink in de kabel. De chefkok had verordeneerd dat as er geen sersjantstrepen op zijn mouwen kwamen, dat ie hem geen eten meer mocht geven van de kapitein. Hij naar de schilder in de burt en ja hoor. De schilder was bereid hem sersjant te maken. Dolgelukkig ging hij weer op z'n ouwe stekkie staan. Mar wa hee get te' doen. Nun adjudant kwam de keuken inspecteren en zag Urjaon daor staon. En hij begon te vloeken en te tieren. Die strepen moesten van zijn frak en zo gauw mogelijk, anders zou hij voor het militaire gerecht moeten komme. Hij wer naor de schilder, maar die kon er de verf

nie mir afkrijgen. En Urjaon mar jammeren en huilen, dagen aan een stuk. Om van hem af te zijn gaf de schilder hem maar een ouwe kiel van hem en Urjaon was weer gelukkig en ging weer naar de keuken. Aangezet door de soldaten deed hij ook nog een ontdekking: Hoe nog een paar centen bij te verdienen?. Dat was door in zijn broek te plassen. Dat deed hij dan ook graag voor vijf centen per keer. Tien centen als 't schuimde. Da gebeurde ammel in veertien. Nog een stuip van Arjaone. De schilder, die hem indertijd geholpen had met z'n strepen, had in den Hellekant een huis aangenomen om te schilderen. De verf die daarvoor nodig was kon hij niet helemaal op zijn fiets vervoeren. 't Was een uur of anderhalf gaans. Hij kwam op het idee Urjaone te vragen om de verf op nen kruiwaoge daar naar toe te brengen. Urjaon was direct bereid, de schilder had hem zo goed geholpen, vroeger. Urjaon kwam voor met zijn kruiwagen, de verf en de kwasten erop en daar ging het stel. Toen de schilder na een paar uurtjes ook vertrok was Urjaon intussen ook gearriveerd. Hij had intussen alle seipalen die hij tegen kwam 'n lik verf gegeven en was heel grootzig dat hij dat zo fijn gedaan had.

De aanvoer van boodschappen uit andere plaatsen was in handen van De Voerman. Daar konde 's aovonds van te vorre boodschappenbrifkes brengen en dan werden de bestelde spullen thuis bezorgd. De tweede naam van deze expediteur was Puk en Muk (de gebroeders Tabak) en Moortje. Moortje was de huishoudster en bleef thuis.

In de Flier woonde ne burtschipper, die voer op Dorcht. Puk en Muk reden naar Breda, Dinsdags en Vrijdags. Aaoke Lucas was degene die 's zaterdags de boodschappen thuis bezorgde. Dan was er nog de Thor, een flinke boot die ook Dinsdag en Vrijdags naar Rotterdam voer vanuit Geertruidenberg. Er was een afdeling voor passagiers en voor koeien en ander zwaarder materiaal. Urjaon Lucas was de agent, die de zaak regelde bij 't aonlegstijger aon het hood. Dan hadde ook nog nen dienst naar 't station van Zwalluw: Van Kèske Hofman.

Die ging op verzoek spullen van de trein haalen mee kar en pèèrd. Da pèèrdje was een scharminkel, broodmager en heel z'n huid zat vol mee kleine rooie krullekes. Het zaag er zo gezeet nie welvarend uit. Kèske oek nie, maar die dronk op tijd. Hij was wa laot dieë dag en wou z'n schaaï nog inhaalen. Een zweep moes 'm daorbij helpen. In den Binnen-Moerdijk in den draai bij Jan Beljaars moest hij proberen z'n pèèrd voorbij zien te krijgen met de zweep. Da kwam omdat da pèrdje gewend was daor te rusten als z'ne baas daor even moes drinken. Nou moes ie dur. Bij terugkommes maar rusten. En ge ha Fik Buys ok nog aon de staatie. De zweep ha zo geholpen dat 't pèrdje met de kar op één wiel dur de bocht ging. Da was wel 'n prestatie. Maar de concurrentie wier te groot toen van Gend en Loos begon. Kèske en zijn paard moesten het opgeven.

Vlasfabriek "De Toekomst" van de fam. C.B. de Visser & Zn.

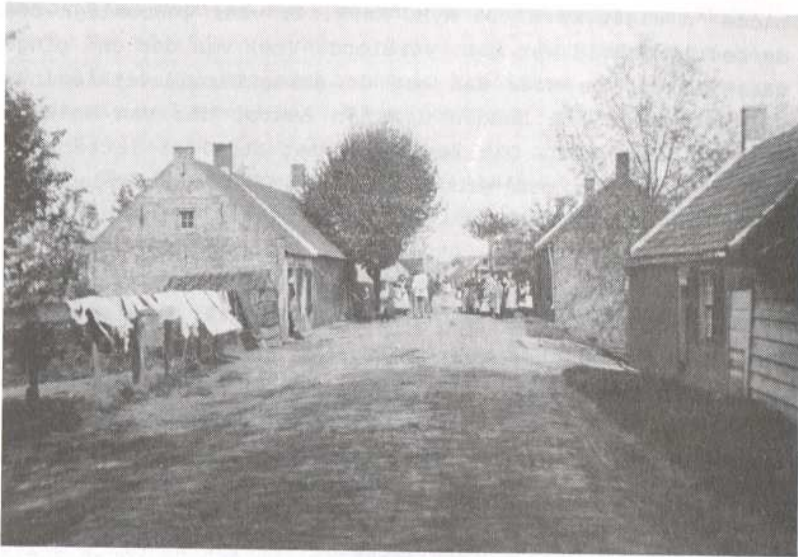
Het waren duidelijk twee gemeenschappen op éne dijk. Geunènd was een beetje industrieel. Ge ha daor schippers, griendwerkers, biezen- en rietsnijders, hoepenmakers en ze

hadde 'n eigen kerk. De N.H. Kerk. Er wier gewoonlijk door de bedrijvigheid wat meer verdiend. Veel van oos end gingen daor werken. Da wier dan met de gemeenteraadsverkiezingen wel verrekend. Ze hadden daor 'n beurs, nie van Berlage, mar van Teun Boot. Dat begon dus met dezelfde letter. Dan was er ook nog een groot vlasbedrijf van Corsijaone en zelfs een vlasfabriek (zie Foto 5).

In de Flier stonden wa kleindere huskes. Daarin woonden de Flieruilen, meest vissers. Ook wonde daor al lang ne Rus en Jan Kaaie wonde daor ook, da was ne boer. Aaoke Nelemans, de burtschipper hadde daor zitten. En de metselèèrs, Hannes en Dinnis en Jan Nelemans, goeie vaklui. 't Veerhuis, een riant café wier gerund dur Kommer Walraven. Die was baos over de fairbank*) waarop de peeën gewogen wieren vor da ze naor de febriek gingen. As 't vroor wier 't polderke onder waoter gezet en konde daor schetsen. En ach ge kouwe voeten kreeg dan konde ze bij Kommere gaon wermen en een borreltje pikken tegen de wurreme. De lekkere bakker bakte zoete brooikes en taortjes. Piet van Oers ha specialen haksel en Jan Walraven worst. Den dokter wonde daor ok in een groot huis da vroeger café was gewist. Maar daor was niks meer van te zien dan de overwelfde kelders. In den oorlog zater daor veul meesen veilig. Om recht te doen aan de welvaart van geunend moet ik nog eens terug naar de Nieuwlandse dijk. Daar was nog mir wat ik nie genoemd heb. B.v. een behoorlijke graanhandel waar Toon van Tritum magazijnchef was.

Dan was er het mooiste huis van de hele dijk, het staat er nog, het huis naast de dokter, evenals het huis van de Dominee, met een tweede verdieping, stijlvol en een mooie deur. Ik heb de deur wel eens open zien staan. Een mooi portaal met marmeren tegels en een trap opgang. Daar woonde vroeger de burgemeester. In een ander statig huis woonde de populaire schoenmaker Meurs met zijn groot gezin. Daarnaast de woonde wagenmaker.

*) weegbrug

De Flierstraat in het begin van deze eeuw, gezien vanaf de Dirk de Botsdijk

De gebroeders Kooos en Dammes Ruysenaars waren metselaars van beroep en in de winter klompenmakers. Ze hadden een eigen stijl voor hun produkt. Allemaal van wilgenhout en onverslijtbaar. Kees de Lange, de smid maakte er wel een baandje om als de kap er van af klapte mar de zool bleef bestaan. Een rijtuigverhuurder was z'ne overbuur. Dan nog de veelvuldig voorkomende naam Dubbelman. Ze noemde hem met de tweede naam de Snor. Een grote familie van werkers in hout, riet en biezen. Een gemeenschap van nijvere meesen, 'tgeen goed aan de huizen was te zien.

Hiervoor heb ik geprobeerd een schets te geven van de toestand aan geunènd en 't aachterènd. Ik heb daarbij ondanks herhaalde pogingen nog één paar markante figuren vergeten. Om te beginnen wou ik met onze eenvoudige nederzetting ook vanuit een bepaald punt beginne. Ik zou zeggen: "Aon de waoterkaant is het goed wonne!" Maar nu aon ooze kaant, Oos ènd. Het vorste ènd. In tegenstelling met geunènd, het achtersteènd.

De Gaete, dat betekent toch poort of haven of zoiets. 'n Haven, zou ik er nie gaan zoeken. Maar een poort, ja? Is iets om nog eens nader te onderzoeken (door de Heemkundekring?) Die haove, 't zou te proberen zijn, misschien vinden ze wel een roeispaan. Is het een poort, dan zal de onderste steen boven komme.

Mar nou da eeste huis langs agge van den Oorendeel komt. Da is zo te zien geen Zwaluws huis. Veulste veul steen boven de raome enz. 't is van binnene ook veul hooger. En de zolderballeken zijn ook weggetimmerd aachter 'n houten plafond. Wel zender overeenkomsten mee 'n gewoon Zwaluws huis. Daor zijn bedsteeë achter een beschot en een opperkaomerke boven de kelder. Ook de naam Testerts is nie Zwaluws. En die heet er in vervlogen dagen ook gewond. Het lijkt mijn een beetje 'n frans huis. En dan de schuur die er bij heeft gestaan was is toch ook appart met die twee half-ronden gaoten in de zijgevel. Laoten we het gezegde van Testers, dat wereldberoemd geworden is nog een beetje sudderen. Dat komt waarschijnlijk in 'n aparte lijst van Zwaluwse gezegden en uitdrukkingen.

Tot dan. We gaon verder. Toentertijd hadde daor 'n café van Frits van Mèère. 't Café was gen trekpleister van m'ne vriend en mij. Daor waren twee dochters van ozzen ouwer. Mien en Jo. Jo was de mooiste en wier door Jaoneskes gaauw veroverd. Ik was er nie bedroefd om, want 't was nen hele goeie vriend en Mien kon veel beter schetsen. en wij mar baontjes rije van Jaonus van Loon tot aon Jan Voeremaas. As we onder de heul deur konden, dan tot den Brabber toe. 'n Mooie tijd. Frits vertrok naor Oost Voorne en noom zijn dochters mee. Nog veul klaanten die mee oos wouwe rije bleven over tot er wer ijs was op de Getse vliet, waar ook op Zondagen koek en zopie*) was. Dit tafereeltje was 'n beetje persoonlijk, maar gaaf toch wel aan de mogelijkheden tot ontspanning van oos heem. Het woonhuis van Kaat van Charle. Een klein stulpke van ruim geschat zes bij vier meter, twee ramen met kleine ruetjes en een deur zonder bovenlicht. De dakgoot hong minder dan twee meter boven de

*) neutje

begaone grond. Gehuisvest hier waren onder de pannen, Kaot en Toon en dertien kinderen. Ook was er nog plak gemaakt voor 'n assortiment kruidenwaore voor het raom. In dit gedeelte was tevens ook gelegenheid om te slaopen. "t Was toch slim bedocht met zo'n winkeltje in te richten. Ze hadden de spullen voor inkoopsprijs en wa over de winkelbaank ging brocht ok nog wa op. As de kinderen van school afgingen dan gongen voral de meskes naor de stad als hulp in de huishouding. As ze nao ennigte weken naor huis kwamen, pratte ze al een beetje stads. Zoals: "Gos me jee, moe leeft dat oude beest ook nog?" Hier bedoelde ze dan de kaoter mee, waar ze 'n paor weke geleeje nog zo lekker mee gekroelt hadden. De jonges gingen de boer op en zo kwam er van lieverleej 'n beetje welvaart bij Kaote. In 't volgende huis wonde Kèske Jepsers. 't Zelfde gebouw als van Kaote. De goot ook twee meter boven de grond en dus ook geen bovenlicht waarmee hij veul geplaogd wier. Ze hadden dan zogenaomd deur 't bovenlicht alles afgekeken in huis. Kèske was ok bezorger van de kraant. de Stem. Aget goed naogaot dan is mee de komst van de Stem de noodzaak van de burt verdwenen. De kraant brengt ook de liegens in 't laand. En door de grote advertenties wiert ie ook nog as grutterbuil betiteld, maar we gaan verder. Al was de Ster al ondergegaan en 't schouw toch mar één letter.

Koos die van 't Plaotje op de Gaete was komme boeren, boerde daor goed en zaat zo in de raod. En behartigde daor de belangen van heel de gemeente. Hij zurgde ervor, da de mispitten van de straot kwamen en had zorg vor de gemeente financiën. Hij zee altijd: "Wij zijn op slot van rekening geen tropische instelling en das goed gezeet, vijn ik. Tegenover het huis van Koos stond het huis van Tommeske van de Noord. Op het gordijn wat er vor z'n raom hing stond geschilderd dat ie nen handel ha van flessen limonade en spuitwater. Minder bekend was z'ne handel in tietten die aan de leg waren, maar die had ie ok nie geanonceerd, net als zijn dranken, maar ze waren van heel goei ras. In dezelfde burt zaat de peuter, een man mee technisch gevoel in zijn

vingers. As ie thuis was repareerde hij fitsen. En as ie van huis trok naar waterbouwkundige werken was ie machinist op een stoommachine. Zo kwam de kapelaan op 't idee om een ijsbaontje aon te leggen voor de kinderen om ze wa dichter bij huis te houwen. De peuter moest hem helpen. Hij ha z'n oog laoten vallen (hij heeg 't naderhaand weer opgepakt) op 't waaike van Janus van Pitjes achter de deur van de peuter. De sloten rondom het waaike wieren uitgebaggerd en daor wier een kao*) van gemaakt om 't waoter tegen te houwen als het waoter op 't waaike te staan kwam. Door bemiddeling van de peuter kwaam 't stoommachine en de peuter kon gaan pompen. Er was waoter genoeg in de uitgediepte sloten. As er nen dag gepompt was stond 't waaike wel kwets maar 's anderendaags was alles wer droog. De oorzaak was dat er aon de kaanten kopbomen stingen, die blij waren met de water. 't Wier niks. En da was ok nie zo erg want 't vvoor ok nie. De bedoeling was goed en de meesen ok, mar 't weer nie en daor doede niks aon.

We zen nou bij het huis van Dries van Laauwe. Ik herinner me nog da z'n schuur aafbraande bij een onweer. Hoe ik daor nou kwaam op 'n gegeven ogenblik weet ik nie goed meer. 't Zal wel nieuwsgierighed gewiest zen, nao die harde donderslag die we geword hadde. We kwame daor aan. Der ware nog meer nieuwsgierige en zagen daor een klein vlammeke uit de vorst kommen. Er leeje al wat leeren op 't dak en ne timmerman zaat al boven aon bij 't klein vlammeke. Hij gooide er ennigte vorsten aaf en ja hoor, de vlam wier groter en de rook dikker. De wind met 't vuur stond op het huis van de buuren. De kapelaan ook benieuwd geworre zeker kwam al brevierend aan. En wa gebeurde toen? Zelf gezien, wor. De wind liep en end om en de schuur ging er aon, maar 't eigen huis van Driese en het huis van de buuren bleef behoue. Ik mot er wel bijzeggen dat dur de wermte het huis van de buuren wel ne grote bult kreeg in de topgevel, maar da kon verholpen worre.

*) dijk

Met onze rug naar het liefelijke hoekske staon we voor 't huske van Jan den Duitser. Hij was een lid van de uitgebreide familie Luyten. Hoe 't ie aan dieë naam gekomme is weten we nie. Doet er ook nie toe. Hij was 'n kordaat manneke. Vor dat de oorlogen er kwamen, was hij al den Duitser. Dus niks van wat wij nu allemaal weten van Duitsers in de oorlog is Jan te verwijten. Weette ok da vor de oorlogen aon de grens van Limburg enzo de meesen zeen: "De beste Pruus heed 'n pèèrd gestolen." En wa denkte er nao den oorlog van. Jan was de bedrijfsleider ne tijd van mijnheer Vogel, die een boerderij ha gebouwd voor aon den Oorendeel. Voordat de Ruilverkaveling had plaatsgevonden was de verhoging nog zien in de weide waar het huis gestaan heeft.

Lang hees ze der nie gestaon. De praot ging da m'nheer Vogel zijn geweer verkeerd hee vaastgehoue en toen was 't gebeurd. Vogel weg, boerderij weg. Jan weg, want ok zijn huske wier aafgebroken. Mee Aant Zwere heet hij z'n leste daoge geleefd in 't huisje waor we toen net voor stonden. 't Landelijk mooi huis van Janus van Pitjes ha niks geleje, zelfs het rijtuighuis da tussen den braand en z'n woonhuis stond kon wer gebruikt worre. Alles gèèf goed aafgelope dus.

De slachterij op de Gaete was van Dries van Stokkum. Genne Zwaluwse naam om zo te zeggen. Of ie soms van de Mey kwaam, da weet ik ok nie. Mar daor hadder meer wonne met dieë naam. Ik kom daor op omdat ie 'n bitje aandere spraak ha. Nou is Zwaluws al nie makkelijk om op te schrijven. Hun moedertaal helemaal nie. Ik zal 't perberen. "Ik zèèk tegen Tona's, zèèk, neuk in de kuip, zèèk." Het ging erover da 't verreke in de pekel moes. Wa nie in de pekel moes, da waren zijn twee schone dochters. Daor was veul intresse vor, das gewoon hèn. Mar as dieë lange van Guste vor de deur stond wier Dries woedend, zo zelfs dat ie mee z'n lang slachtersmes de lange van Guste aachternao liep. Gelukkig dat ie 'm nie kon krijgen. Dieë lange ha langere benen as Dries en veul meer aosem. Hij was ok jonger. Een bitje voorbij

Driese de slagter en het vlasschurke van Dries van Laauwe, een stiltegebiedje. In de volksmond wordt da 't fort genoemd. Geen tores en kantelen, nee. Op een aafstaand van vijf en twintig of dertig meter van de weg, een lief klein huske, bloemen voor raomen, bloemen voor het huis. Wat struiken op den achtergrond. Lieve en al wat bejaarde meesen. Die daor rustig zitten te leven van alle herrie afgesloten. Heerlijk, een foto waard. Dit gezien hebbend kom ik tot een vergelijking van onze twee gemeenschappen op één dijk. Geun end 'n heerlijkheid, rijk en dominerend. Oos end pastoraal. De huizen en opstanden als een slecht gebit aan den dijk geplakt, nie mooi, maar wel gemoedelijk. Mar ge kant er nie mee opscheppen. Gelukkig is nederigheid ook nog een deugd.

De landbouwer en kolenboer Koos Fievet. Ne grote grappenmaaker met z'n dikkels zwart gezicht. Jaon en Rinus moesten 't nogallis kenne. Ondanks z'ne naam was 't wel nen echte Zwaluwenèèr. Twedde naome geven en grappen maoke. Jaon kwaam van Den Hout, meen ik, Rinus was in de plas geboren. Zijn vader de Mavi was allang dood. Ik zie 'm nog zitte op een pèèrd van Toon Sprangers. Helemaol oranje geverfd en 't pèèrd, rood wit en blauw, een majesteitelijkheid voor liefde voor oranje. Da was dan in negentien dertien. Met 't onafhankelijkheidsfeest. Daor nao heb ik 'm nie veul meer gezien. Jaon dan had nen sloffenhandel. Ge hèn nogal verschil in karre. Zij had een echte lompe stomme kar, espres gemakt vor heur figuur. Rinus moes thuis blijven van school om z'n moeder te helpen om da ding op de Loonsendijk te krijgen. Eenmel boven, ha Jaon adhesie genug om vooruit te komme. As Jaon oew aonkeek was 't aaltij of da ze verwonderd was. D'ren handel liep nogal denk, want de schilder moes komme om 't binne wa op te knappe. Twee schilders kwamen door de schurdeur, want de aandere deur was nog op slot. De mannen hadden zogezien da Jaon veul weg was met d'r kaar. 't Waren nog echte viesneuzen ok. En toen Jaon om half elf 'n bakske presenteerde, schoof den ééne die bij 't raom zaat 't al 'n bitje omhoog. Den aandere die in de bedstee zaat had 't

iet of wa moeilijker mar hadok al 'n plan. Nu moest Jaon nog weg, want die hoofde de verkwisting nie mee te maake. Zeg nou zelf. Een van de schilders wist da Jaon een kloek op aaier ha zitten. Hij dee net of hij de pullekes al hoorde en zee da tege Jaone. En ja hoor, ze was benieuwd en ging kijken. De kommekes wiere omgedraaid en ze hoofde gen twedde bakske. Wat er van de pullekesbroeierij terecht gekomme is, is nie bekend gemakt.

We zijn wer op het Loon*). Op dees plak hadde vroeger 'n smeejerij van smid Paay en twee huizen tegenover mekaore, waar ze bier verkochte. Er wier daor ok wel 's gedaase. Want ik heb wel 's gezien dat er onder een zeil vor 't open raom nen euregel stond te draaien, das wel heel lang geleeë. Onderdijs stond ook nog 'n rij mee kleine huskes. Toontje en Nelliske Machielse wonden daarin. Toontje kon goed molle vangen en Nelliske, die stond mee de missie, als de paoters kwamen, mee een stalleke mee rozekrase, scappelieren, kerkboeken en heiligdommekes op 't kerkplein. Da was wel nie zo dikkels, mar wel wer spannend. Gewier dur die Paoters tot in het uiterste puntje van oew ziel belicht en daor moeste dan zaterdags mee vor den dag komme in den biechtstoel.

In een aander reike huskes wonde Mie van Stijn en Mèerte Gosen, ne mooie gelijkmaotige mees met da levenswijze gezegde. Er waren in die rei huskes nog een paor die leeg stonden. De schoenmaaker Bossers ha daor z'n knijnen in staon en ne schrepel en 'n rijf en zo. Bij de waogemaaker was altij wat te doen. Elk jaor wiere daor iepobomen naor toegekoetst met de Mallejan. Als ze dan een tedje gelegen hadde dan wiere ze in dikke plaanke gezaogd dur twee manne, die den boom op 'n stelling hadde geleed. Een van die manne ging dan bove op de boom staon mee 'n grote zaog en den aandere er onder en mar trekken en douwe mee die grote zaog. En dieë onderste mar zaogsel op z'ne kop krijge. Mar ja, ze zalle wel 's gewisseld hebben. Da hout moes nou goed

*) Loonsedijk

drogen en dan Jan van Alphen daor mooie karren en waogens van maake en eggen en sleeën en meulk karkes.

't Vorste gedeelte van de Loonsedijk vormde ne vaaste ouwekern. Café "De Korenbeurs" van de gezusters van Dijk. Da café had drie zaolen, een zaol was vor 't biljert en de toog, 'n aandere zaol was vor den handel, en één vor vergaoderingen enzo. Dan was er ok nog ne winkel onder gebracht mee kruidenierswaoren. Iedere gezuster ha zodoende 'n eigen afdeling en de waren er drie. Aon d'n vorkant met z'n lange gevel stonden lindebomen en ne pèerdebak. Ook was er aon dieë kaant 'n flinke gelegenheid om 't aangewerkte bier te deponeren. Aon d'n achterkaant waren grote kelders waarboven nog woonruimtes. Opzij was nen hof en 'n schietbaon vor haandboogschieten. D'r heed ook ne tijd een Harmonie thuisgelegen. Zunne naam is me ontschoten.

De familie Pekels wonde daor ok. Krijn mee textiel, gaore en baand. Gerrit was kleermaaker en Toon was smid in de durpstraat. Deze familie hē veul gedaan aon 't leven in ooze parochie. Vooral Aantje, de zuster van de drie mannen, ze was mee Hein van Loon getrouwd, hee heel veel gedaon vur de Harmonie "Deugd Veredelt De Kunst" Hun jongens waren allemaol kunstzinnig en muzikaol en de meskes konden heel goed zingen. Een buitengewoon gezin.

De behuizing van Bossers paste heel goed in deze vaste ouwe kern. Ik durf 't mekaast nie meer te zeggen, ok alles café gewist. Nou was er nog 'n flinke woonrumte, ne winkel, 'n schoenmakersbedrijf en boerderij, d.w.z. 'n veehouwerij. Bossers was heel actief. Hij was bij alle bedrijvigheid ok nog raadslid en secretaris van de boerenbond en ok kassier daarvan. Nie niks, vinde wel? Om het kwartet in deze kern vol te maaken: Piet Tabak, hij was boer, woonde in 'n ouwe boerderij mee de mispit aon de straot en de schuur ok.

Mee de heksen en de spoken zen we gauw klaor. De moeder van Jantje de Pet stond vor 'n heks bekend, omdat ze ne zwarte kaoter ha. Mie van Dongen ging er ok vor dur omdagge daor nie over de plets moog loope. Ik wil oe wel vertellen dak daor 's oches vor acht uren al nen borrel klaore op ha. Da kwaam, omdat ik 'n bodschapke vor d'r gedaon ha. 't Een en ander was 't gevaaorlijkste wa ge kon doen. Veul heb ik er nie van gewete. Alleen van die braandstof die ik toen gekregen heb, zit ik nou nog te schrijven en 't is vijf en zestig jaor geleeë. Zoo ziede.

Bij Mentje en Sieke Luyten was 't 's naachs ok nie pluis, zeeën ze. Daor wier 's naachs gerommeld en gerinkeld. De vrouwkes wieren er bang van. Den ouwe Jaonus van Schendel, ne grote sterke vent, hij had, zoo wier gezeet, wel 's twee massieseejs bij d'r kraog gepakt toen ze mee wouwen doen mee 'n vechtpartijke. In ieder geval de vrouwkes waren die naacht nie bang gewist. Ze hadden eigelijk mar op tijd motte trouwen. Want Jaonus had ok 'n huishoue.

Mee al die heksery zou ik nog vergeten dat er in dieë hoek nog wel wa industrie was. Toon Pekels mee z'ne hoefstal en dicht bij mekaore twee grutterijen. Wa ze daor grutte da heb ik nooit gezien, want ze lagen al een tedje stil. Bij Nolleke van Dongen 't eerst en toen bij Kees Trommelen. Misschien waren die honderd zakken gort vor Dongen nie op tijd aangekomme. Bij de koperslaoger ha de kat gejongt, nie bij Geritte, mar bij Jan Schurremaas in de schuur. Grote kwaaijonges wissen da en 't is eigenlijk nie om te vertellen. Ze hadden die kleine beesjes gecoupeerd, net as ze met die belgiese knollen deeën. De kaoter van d'n burt was da vroeger ok gedaon. Nao 'n tedje kwaam moeder kat met er kleintjes naar d'r bekende etensbakske bij Gerrite toe. Gerrit zaag 't direct en zee: "Die zen van de kaoter van den burt. Hij was er echt blij mee.

Tonia, de zuster van Gerritte, ging schoonmaken. 't Was vorjaor en 't wier al wa mooi weer. Ze kreeg 'n jong meske

uit de burt om te helpen. Ja, ze hagget druk: in de winkel helpen as er iemand kwaam, vur eten zurgen vor Gerrite en ge wet da ammel wel. 't Zou wel veertien daoge duren, dog ze. Nou 't ging ammel goed. 't Was 'n haandig ding en dan nog zo jong. Ze was heel tevreje. Na een paor maonden worde ze zegge dat da meske ne schort van den Exter aon ha gekrege. Ze stond als nieuwsgierige bekend, Tonia. Mar nou was ze 't helemaol. Lings en rechts gevraoge, en ja, 't scheen waor te zijn. Ze ging er zelfs vor op de Burt. Wa gen één vrouw gauw zou doen. Mekske en Roel stonden er ok en 't gesprek kwam op 't meske. Ze dorf niet goed mar 't moest er toch uit. Ze wilde er gère meer van weten. Bij Gerritte hoefde ze mee zukke dingen nie aan te komme. Ma ja, zou Gerrit er meer van weten, ze gooide 't ineens mar in de kring. Waor zou 't gebeurd zijn? 't Bleef een tedje stil. Tot Mekske zee: "Ik denk dak 't weet." "Nou dan," zee Tonia. "Tussen d'r knieën", zee ie. "Neeë", zee Roel, "da zal wel nie want da is pornou." Tonia kreeg 'n kleur. Ze stormde weg en riep: "Jullie mee oewe onte praot."

Om niet te ver van den ouwe tijd aof te dwaole 'n stukske over de kleding. Ne vent die had 'n onderbroek aon, nie van Jansen en Tilanus, mar meestal 'n blaauw geval waor ge overdag ok mee vor den dag kon komme. En daor over 'n Turkslèère broek, onverslijtbaar, en die was dan mee 'n presenteerblad zo as ze da noemde. Wat er gepresenteerd wier, da weet ik nie, mar 't was wel makkelijk, geloof ik. Ge kon makkelijk bij de knopen, want die zaten op oewen buik. En dan hadden ze galgen om 't aafzakken te voorkomme. Iedereen had 'n hem aon en ne bostrok en dan 'n blaauw buisje en ne frak, een bomme zije pet en menheer was klaor. Bij 't vrouwvolk was da wer anders. Die hadde 'n muts op, ieest 'n zwarte en daor over 'n witte kaante, 's zondags mee 'n mooie witte kraas. Op d're vorkop kwamen er dan twee halve cirkelvormige haarplukskes onderuit, bekaast altijd zwart, van der eigen of van een aander. Dan 'n jak, 's zondags mooier als dur de week. Er was een gezegde van: "Net as moeders jak, hier en daor 'n lap er op en toch gèëf."

En dan ne baoie rok en daor over ne rok mee 'n snijersgat en daor zaat dan wer 'n zak aachter waor ne zakdoek en de sleutel van 't kammenet in konne. Nou wor 't toch wa moeilijker om de rest te beschrijven. Ik zal 't toch proberen. Wij hadden in de kerk zo'n vrouwke vor oos zitten mee zo'ne tweepijper aan. 't Was in 't voorjaor nog wa koud. en ze had daorom d'r stoof ook nog bij d'r. Dus 't was wel feest. Nou was 't ook nog Goeie Vrijdag en Lof mee Kruisweg. Mina, oos huishoudster, was ok in de kerk. Die ging al 'ns achteruit zitten vor 't luchtje. Mar de pastoor met z'n misdinders kwaam al dichter bij. Dan moeste op oew knieën en eventjes bidden bij elke statie. Ze zaat ammel d'r neus dicht te houwen vor 't vrouwke met d'r stoof en wilde zo gauw mogelijk 'n staotie verder gaan. Da lukte bij de vierde staotie, dan kon ze d're rug naor 't vrouwke draaien. Mar nou wier de achterbuurman d're voorbuurman, maar die had zijn eigen ok motte draaien, met de vijfde statie. Nou had die peeloof aan zijn koeien gevoerd zoals gebruikelijk. En da luchtje van ingekuild peeloof ging nog boven da van de nu achterbuurvrouw uit. Dan daarbij kwam dat Mina meende da ze 'n ontsnapt geluidje gehoord had van Jan die vor heur stond nog eenige staoties lang. Eindelijk was de dienst afgelopen en kwaam ze ongaas thuis, met tranen in d'r ogen, met de woorden: " Dieë onte Jan Tabak.

Allee dan, ik heb ze dikkels genoeg aon den draod zien hangen. Twee pijpen die boven mee 'n baandje aon mekaore zaten en van ondere aon elke pijp 'n lintje om onder de knie dicht te bijnen voor de kouw. Dan lange zwarte kousen en lerkes klompen in de week. Voral op de rooie en blaauwe plavuize was da werm aon de voeten. Nou heb ik m'n eigen toen strak vergist toen ik de venters aon 't aankleeë was. (neem me nie kwaolik wor). De vent ha genne borstrok, mar nen hemdrek. En de vrouwe ne borstrok, zo is het beter. Nou nog 's over de tweepijper. Da was 'n makkelijk kledingstuk voor de meesen. Ik heb het verschillende keren meegemakt, da mee 't naar de kerk gaon 's oches in de winter plotseling een vrouwke dur de knieën ging om er te veul aon vocht af te laten vloeien in de sneeuw of op de blaauwe kaaien.

Ge zal zegge, hoe wette da. Nou m'n oore waren toen nog goed en as ge in de kerk aachter zo iemand zaat, dan konde 't wel ruuken ok. Voral as ze een werme stoof bij d'r hadde. 't Was dus wel praktisch, mar nie fris. De milieubeweging van tegenwoordig zou er tegen in het geweer gekomen zijn, as ie er gewist was. Van die mooie mutsen, as Baroniemutsen staan ze bekend. Die voral door de boerevrouwe gedroge wiere. Daor moeste vor naor Wagenberg om te laote strijken. Da ware specialisten in da vak. Ze zender schatrijk van geworre.

De middestaand is in mijn beschrijving al 'n beetje uit de verf gekomme, docht ik zo. Nou de boerestaand 'ns effekes naogaon. Over 't algemeen was 't daor gèn vetpot. Die leeje mee alles buiten, zo gezeet. Ge ha 'n paor binneveters, mar daor hieuw 't mee op. Bij de meeste was 't (zo as ze tegenworrig zeggen) dweilen mee de kraan open. 't Was nog erger, den dweil was ne ouwe en de kraon was er nie, ge moes nog pompen ok. Wat er mooi aon was, was da dossen 's vorremiddags. Dan wieren er een aontal schoven terw b.v. van de tas gegooïd en begon 't dossen. Die schoven wieren mooi plat geleed, de dosvlegel gepakt en dan begon 't geklepper. Eest ene en as er volk genog was soms mee vieren. Nie ammel gelijk, maar ieder op z'n burt. Het was een prachtig geluid d.w.z. ritmisch tot en met. Toen kwaam de techniek al een beetje. Eest de rosmeulen, mee 't pèèrd buiten en de drijver soms ook. Een beetje laoter ging de drijfkracht naor binnen. Het pèèrd liep op de dosbrug z'n stapkes te doen, zo gezeed één pk, dat 't mussien in beweging brocht om de graonkorltjes uit 't strooi te laoten valle. De kafmeule moes nog steeds met de haand gedraaid worre. Mar den ellektriek zaat er aon te komme. Daarna ging alles automatisch. Volgens mijn was er 't moois aaf, mar d'r kwaam meer vrije tijd om te gripfen en te sloten.

Ok in de veehouderij kwam vooruitgang. Nen enkeling ha geluift da hij 'n koei had die wel dertig liter mulk per dag gaaf. Da bluffe was de wens waarvan de vader de gedachte was. Mar 't ging toch zachjes aon de kaant op van de coöperatieve gedachte. (Paoter v.d. Elzen) De mulk ging per waoge naor de fabriek in Zevenbergschenhoek. Den helft van wat er op de zitbaank van die'un waoge stond weet ik nog wel, da was: "Groenstraat, negentien dertien." Ik heb dikkels meegereje; da'ik de rest toch vergeten ben! Slijtage zamme mar zeggen.

Het was ne grote vooruitgang. Bij m'n grutvaoder stond vroeger tegen den achterkaant van 't huis 'n planke bouwseltje. Daarin bevond zich 'n groot wiel mee treekes, den hond moes daarin lopen om zo de kèering met staf in beweging te brengen om botter te maoke. Aanders moeste mar gaon staon ploose, soms ure, om wa botter te krijge. Nou kon er ondertussen wer wa aanders gedaon worre. Met de mulkwaoge ging alles naor de fabriek. Tussen het deksel van de bus zaat 'n kartje, waarop stond hoeveel liter mulk er geleverd was en welk persent vetgehalte en hoe hoog de zuiverheid van de afgeleverde mulk was. Dus hoe beter ge oew haanden gewassen had vor 't mulke, zo veuls te meer geld kreeg de boer. De ruilhandel was zodoende van de baon. Er was geld.

Voorlichting:

Mesjeu Jansen, hoofd van de openbare school aon de Groenedijk ging op ne mooie zomerse zondagmiddag eens wandelen met z'n dochter Elsje. Onder het wandelen vertelde hij: "Laten wij eens de oude weg in slaon, daar is het rustig en stil. We kunnen dan eens naar de bloempjes en de bijtjes kijken. En in de sloten zwemmen vele visjes. Daar kun je veel van leren. En als je naar het gym gaat ben je met die wetenschap al een eind voor. Kijk daar eens, liefje, dat is de doovenetel. De brandnetel is daar familie van, in de tweede graad. In een vis heb je ook graten, maar dat zijn visgraten. Maar waar je vooral op moet letten is

dat de doovenetel doof is, en de brandnetel brand in je handen als je hem aanpakt. Want men zegt wel eens: "de brandnetel brandt niet in deze maand".

Na dit sermoon riep Elsje opeens: "Pa, kijk eens, een paard met vijf poten." Den bruine ruin van Jaonus van Bartjes stond bij 't hekke z'n siësta te houwe en van daor. Pa keek nou ook dieë kaant uit en zaag wa Elsje gezien had. Hij zee: "Elsje, dat zijn geen vijf poten. Een paard heeft maar vier poten. Zie je wel, dat eene is korter. Dat is namelijk z'n blindedarm." "Is dat paard nu blind pa?" "Nee, kindje, het paard heeft nog meer darmen, b.v. een slokdarm, een dikke darm, een twaalfvingerige darm enz. Maar dit speciale geval moet je maar eens met je mama bespreken. Die heeft gymnasium gehad, ik maar Pabo. Wij kwamen nie verder dan klieren en steenpuisten.

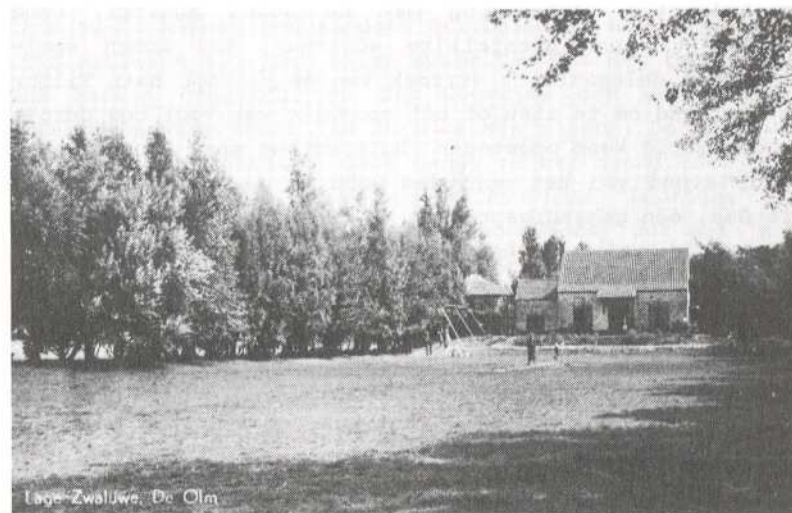
Cultuur en vertier:

We lezen in nr. 2 van 'de Burt' blz. 9: Zwaluwse Kermis, Bal om 1 uur, 65 cent entree en 'n 1/2 fles wijn toe. Da's allemaol honderd en twintig jaor geleeë. Toen was ik er nog nie. Mar as ik da zo 'ns bekijk is 't gen wonder, dat de Zwaluwse kermis laoter verbooe wier wegens vechtpartijen en dan ok nog zo dicht bij de pastorij. In mijn tijd was het uitvoering bij Heintje van Loon. Daor was de Hermenie thuis. Vor da de uitvoering begon 's middes om een uur of twee gaven ze een paor nummers muziek en dan begon de comedie voor 't vrouwvolk. Die waren dan wer op tijd thuis om 't eten klaor te maoke vor 't manvolk, want die mogen dan 's aovonds uit, om 'n uur of zes. 't Moes aaltij komiek zijn, dus om te lachen. 't Harde werk van alle dag leverde al genog traone. Kotje en de witte Looze en Lipske waren de komieken. En men brulde van 't lache. Ja, da ware goeie. Ik weet nog da ze in de bewaarschool speulden. Veel plak hadde ze nie nodig. As 't moes, dan speulde ze wel in de bedstee. Bij Jaaske van Dijk speulde ze ok. As de Hermenie eerst speulde dan zaag de bespeuler van dieë grote hooren altij kaas om onder de olielaamp te komme waarna onder 't blaazen

dan natuurlijk 't licht uitgong, 't laampe glas was aon stukken en dan was de uitvoering honderd procent geslaagd. Ache mar leut het.

Toen er in negentien dertien een patronaat kwam was het toneelspeulen in de bedstee verleë tijd. Daarin was vor ooze doen 'n heel groot toneel en 'n flinke grote zaol vor 't publiek gemaakt. Twee grote kleedkaomers, voetlicht, souffleurhokske, mooie gordijnen en weerstand voor het licht enz. We wissen allemaol waor 't vor was want da stond er voorop: Voor Eer en Deugd. En vor de jeugd van Zwaluw. Die wissen er op den duur wel raad mee. Kapelaon van Delft, dee 't openen mee 't stuk uit den Bijbel. "Jozef in Dothan" Ik bedoel de kapelaan en zijn jongens. 't Kan ook "Saul en David" geweest zijn. Da wil ik kwijt zijn. In ieder geval één van die twee. Hij wou ok nog de zeven slapers van Epheze gaon opvoeren met de soldaote die toen op Zwaluwe lagen. Ik had dan ook mee motte doen. Nou meesse, da zou me zeker goed aaf hebbe gegaon. 't Ging nie dur, de troepen wieren overgeplaatst en uit was de pret. Toch is er al veul in gespeuld, dur eigen krachten en vrimde. We hebben 'ns een gezelschap uit Tilburg gad, die speulde ne soort musical. Da was heel mooi. Ook 'Hironimus', een toneelvereniging van 'n soort Juvenaot uit Tilburg was 'n graag geziene gast.

De pastoor zorgde voor openluchttoneel op den Olm. Piere Balledux kwam met zijn Vlaams Volkstoneel en had veel succes. De culturele vereniging "Het Daghet" verzorgde vele opvoeringen, o.a. "Haastig Recht" en "De zeven Rozen" van Antoon Coolen. Een Rotterdams gezelschap trad op met Adriaan en Adriaan. Dat werd gespeeld voor bijna geen publiek. Het was die dag zo heet dat niemand van huis durfde. Onder de enkele mensen die er toch waren en die schuil gezocht hadden onder de kopbomen, was onze burgemeester, die op 't eind aanbod een gedeelte van de onkosten voor zijn rekening te nemen; een welkome geste. En zo ploegden wij voort in de culturele voren. "Het Daghet" bestond uit een groepke van vier à vijf mensen. De pastoor, die door bepaalde

Laage Zwaluwe, De Olm

De Olm

kringen voor "Het Daghet" gewaarschuwd was, deed 's nachts soms een inval in de woning van één van de werkers. Als hij de vergadering even in ogenschouw genomen had, ging hij zijn warme bedje opzoeken. De tegenstanders bleven nog steeds waakzaam. Bij de keuze van een toneelstuk voor meisjes werd het tekstboekje aan de pastoor ter inzage gebracht en gereclameerd over 'n passage, die er in voorkwam. Het betrof daarin een beschrijving van 'n meisje dat haar tijd voorbij geleefd had. De pastoor had die passage rood aangekruisd en kwam met de regisseur overeen dat hij de culturele afdeling van de bond van de vader van dat meisje dat mee zou spelen advies zou vragen. En de regisseur zou dan de uitgever van het Lekenspel (Anton Zweers) advies vragen. 't Liep zo af dat de pastoor een kool- en geitsparend bericht kreeg en de regisseur een vlamme protestbrief van de uitgever. Toen een en ander bekend was, bleek alleen de pastoor nog zin te hebben om het te spelen. Nu we het toch over zulke strubbelingen hebben, het volgende verhaaltje.

De Tilburgse vereeniging met da soort musical, onder leiding van een geestelijke adviseur, zou komen spelen nadat een delegatie op verzoek van de pastoor naar Tilburg was gereisd om te zien of het geschikt was voor ons dorpje. De delegatie kwam opgetogen thuis en het spel kon doorgaan. Op de avond van het optreden vond de pastoor zijn gasten uit Oss, één gehandicapte man en twee bejaarde dames, op de eerste rij omdat ze het anders niet goed konden zien. Ze waren maar klein uitgevallen. Terug op de pastorie hadden zij hun beklag gedaan bij de pastor. De dames n.l. hadden geen kousen aan, alleen maar panties. Maar dat hadden ze niet gezien. De rokken waren ook te kort en die wipperde allemaal nog voor hun ogen. Het was decadent. Ze zouden er waarschijnlijk niet van kunnen slapen. De pastoor belde de geestelijke adviseur op in Tilburg en deze weerde zich flink. De knopen vlogen van beide togen. Ze konden het niet eens worden over de preek. De bisschop moest beslissen. Was de pastoor nu ook maar wezen kijken, die had betere ogen. Ondanks deze depressies was het toch wel ne goeie herder. Wat de kapelaan niet kon bereiken met behulp van de peuter, de pastoor klaorde het met zijn eigen vernuft. Mar dan op 'n aandere plak, n.l. op den Olm. Daor is geweldig van genoten dur jong en oud. Het waoter bevrer lekker. 't Was lekker droog weer. En gehad daor alles bij mekaore. De zusters keken dur de dakraomen en zaten zodoende in nen hunkerbunker. De kerk was vlakbij vor 't Lof mee 't Rozenhoeike en 't clubhuis vor de beschuiten mee muisjes. 's Aoves laot ging 't licht pas uit as ge thuis was. As 't ging dooie, dan was 't lekker schaoltje trappen geblaozen. Ja, dan was 't echt winter gewist.

Toen behalve de overtollige boerenzoons ook de middenstanderszoontjes voor pastoor gingen studeren kwamen vele jongens zonder toog naar huis. Latijn en Grieks was hun te moeilijk. Ze zochten vervolgens meestal 'n baontje zonder toog. Al die knoopkes vast en los maoken was ook geen pretje. Wa ze wel goed geleerd hadden was voetballen op de gewijde graszooie van de seminarievelden. Den eene had 'n

schot as 'n kanon, den aandere dribbelde as Abe. D'r waare echte artieste bij. Dat alles kwaam vor d'n dag toen ze 'n club hadden opgericht en bij Geertjes een waai hadden gehuurd. Da wier sport van de bovenste plaank. De naam van de club was gen bezwaor, daor hadde ze net genog Latijn en Grieks vor geleerd. Free van Vliet vond "Leonidas" 't mooiste, omdat de naam van zijn schoonvaoder ook mee 'n L begon. Free trakteeerde en de jongens proostten op het clubhuis wat ze nou in gebruik gekregen hadde. Er wier plak gemaakt vur de prijzenkasten, één vor de grote bekers en één vor de kleine bekertjes en aaierdopkes.

De suppoorters deeë de waai draineren, de goalpaolen zetten, de netten en de krijtstrepen trekken; d'r wier goed gewerkt. Bij de uitwedstrijen gingen ze allemaol mee om te kwèèken. Hup Leonidas, Hup. 't Was gewoonlijk 'n echt groot feest. Ze troffen 't wel, want in dieë tijd waren de winkels 's zondags nog open. 't Gebeurde da ze bij nen bakkerswinkel binnengingen en dan met de vust de taort aonwezen die ze woue hebbe. De hoofddaoder hee laoter nog 'n

Voetbalvereniging "Leonidas"; staand vlnr: A.Beljaars, P.Pals, J.v.Kastel, B.Joore, J.Damen, W.v.d.Made, N.Ligthart; vervolgens: J.Ligthart, J.Voermans, W.v.Oosterhout, A.v.Kastel, den Engels en Goossen

straot op z'ne naam gekregen. Ja, daor was toen al echt sfeer. Treinen wieren mee rust gelaoten, alles ging per fiets. Geertje kwam in gewetensnood. Nou her waai zo mooi bij lee wou ie er de koei wer op jaoge, mar da ging zo mar nie. De supporters gingen mee z'n allen op 'r kont in de waai zitten, sit down noemde ze da en 't hielp nog ook.

De jonge boeren, die gewoon thuis woue blijven, richtten 'n pèerdeclub op en gawe wedstrije op de waai bij Geertjes. Nie mee karren of sulkies, neeë gewoon op 't haor, net as de Indiaonen, mar dan zonder tieteveren of zo in dur haor. Vor de pèerde was 't nen echte vrije dag. Heel de week vor de ploeg was ok nie alles. 's Zondags konne ze zo hardlopen as ze zelf wouwe. Er kwamen ok pèerde uit de burt. Mar daor wier nie op gewed. Iedereen wist da de gele van Toon Sprangers zou winnen. Nou hadde die mannen ok nog iets nieuws bedocht. Ze hadde namelijk 'n ouw renperdje op de kop getikt; 't was vel over been en as ie laag dan kon ie nie uit z'n eige omhoog komme. Asse um overendgezet hadde en goed haover gegeven hadde, dan liep ie as 'n tiet en gen één boerepaard kon 'm bij houwe. Dus da was 'n attractie. Heel den omtrek kwaam er naor kijken. Lang hee da nie geduurd. Jaonus Teune, de pèerdeslachter en beenhouwer uit Oosterhout heeg 't perdje aafgevoerd en 't Ludje he nog lang voor z'n bed gelegen.

Om te laote zien welke evenementen er in ons durpke waren ter ontspanning en verstrooing hek er al 'n paor naor vorre gebrocht. Op den Olm waren elk jaor acties voor de missie of, deze was daor mee z'n aafdakskes onder de kopbomen goed vor ingericht. Dan wieren er kramkes gemaakt vor touwke trekken, ballegooien, schieten, rad van avontuur en de kop van Jut of zo. Dus veul vor de ouders en hun kroost. Klein werk vor 'n groot doel. Op de waai bij Geertjes was dan het groot werk. Er wier een grote tent gezet waor 'n paor honderd man in kon. Dan was er wel ne schommel, ne mallemeule, 'n paor tentjes mee herring en bukkem en ook met snoep. Mar in de grote tent, daor moes 't verdiend

worre. Daar stonden de bierkraonen en lage de vaote bier. De Hermenie speulde daor en er kon gedaasd worre. Da noemde we Vlaomse Kerremis. Soms hing er 'n bord boven de ingang waor op stond: "Kermis d'été", mar daor keek gen mees naor. 't Ging om de leut en om de Hermenie te steunen. Zo fikste me da.

Als demonstratie voor 't Heilige hadden wij as Katholieke de processies. Dat was al van ouds her. De overheden verboden dat echter in het openbaar te doen. Dan maar in de Kerk, was het besluit en later door 'n sluipweggetje ook op den Olm. In de kerk was het Pontificaal. Met 't Allerheiligst onder een baldakijn, de kerkmeesters, de confraterie, de koorzangers, de maodekes en herderkes, meskes en jongskes mee vaontjes allen in d'r beste spullen. De meesen bleven in de baanken zitten en draaiden rond. Dan was er nog Lof mee Rozenhoeike en de plechtigheid was afgelopen. Op den Olm was 't drie daogen processie vor de vruchten der aarde. Alle meesen moesen komme ha de pastoor gezeet. We zen op slot van rekening allemaol vruchten der aarde. Daor had ie gelijk in, vond ik, we kwamen allemaol uit de rooie kool. Mar de boeren en die 'n hofke hadde ok nie, want die moeze èèrpel zette en kele zaaien en rooie kool. De meeste vrouwen waren er wel. En zo konne we nog wel de Litanie van Alle Heiligen hard zingen op hoop van zegen volgens Marcus.

Vor da de percessie begon moesen alle maodekes in de keuken van de pastorie komme. Daor stonden de stoelen klaor en daor mogen de maodekes op gaon zitten. Dan kwaam Pietje, de hoofdhuishoudster van de pastoor om te controleren of de witte jurkjes en broekjes van de maogdekes wel helder en heel waren. De herders die een geweer bij der hadde, mee ne stop aon 'n touwke wieren door de kuster naogekeken of de loop schoon was en zo.

En nou Paosen. Ja, Paosen, eer ge daor aon was. Veertig daogen om oe vastetrommeltje vol te krijgen. En aanhoudend naor de kerk. Daor kon de nie onder uit, want da wier van school uit geregeld. 't Begon al mee palmpaosen. Zo'ne palmpaos maoke was nog wel aorig. Mooi versieren en ammel lekkere dingen der in hangen, vlak vor oewe toot en er dan pas mee Paosen aon maage komme om op te eten. Da was wel 'n verstervelingske. Witte Donderdag, een uitgeklede kerk mee wa pèerse lappen om de beelden. Goeie Vrijdag, om drie uure de school uit en naor de kerk. Dan kwaam de Zaterdag. 's Oches vroeg naor de kerk, en onder de toren vurke stoken. Temieste as 't ging, want mee die kietelkaaien lukte da nie altij. De pastoor sloog er wel mee op z'n vingers en dan kwaam er wer 'n schietgebedje aon te pas dat nie in z'n brevier stond. En as 't dan lukte en de houtwol braande was 't net of den hemel openging. Da wil nie zeggen da 't begon te regenen of zo. Neeë, zo licht wier 't dan en zo blij da 't wer gelukt was mee die kaaien tegen mekaore te kletsen en vuur te maoken. Dan kwaam er wer 'n aander element aon de burt. 't Waoter da gewijd moes worre. Mie Haonemaot, de tweede huishoudster van de pastoor kon nou de was nie in 't waoter zetten, net as op aandere zaoterdaogen, want de pastoor had alle waskuipe en teile nodig om gewijd waoter te maoken. De kraon ha heel de naacht open gestaon om da vaotwerk te vulle. De kuster was aaflegges klaar, want hij ha heel de naacht gen oog dicht gedaon. Mar de pastoor kon op tijd aon de gang, mee over al da water te blaoze en te aoseme, zingen en bidde en wirroken en 'n kèers in 't waoter houwe. Ik mot zegge hij was op zijn leeftijd nog wa maas en dan nog twee kwaoie daoge vor de boeg. Mar ja. De kippe begonnen al goed te leggen bij de boeren en bij Bartjes leeë ze in de schuif van 't kammenet. Die waren aaltij schoon, daor konde zo aon. Hij hoefde z'n eigen gen zurg te maoken over 't wijwaoter, da wier mee emmers en flessen volop gehaald. Ieder wou wel zo'n verzekeringske tegen 't onweer en de kwaoie geesten in de stal. De rest van den dag wier gevuld

mee bodschappen doen, wassen en schèere en schoenpoetsen en zo. En dan kwaam het groot feest. De mooie geverfde aaier wieren in de waai gebold en getikt en as de zon dan wa scheen was 't groot feest. Nou was er één kwaoi ding aon die harde aaier. Ge rakte ervan verstoopt en dan wiere 't aambeie. Lang leve spertie.

Wette waor ik nog veul vart van heb? Da's van de ooievèers. Ge ziet er gene èene meer. Vroeger zaten er bij Koos van Ginneke op de schuur, bij Jan Voeremaas, bij Peerke Bossers, bij Noud de Joeng, bij Knoope op Sluis enz. enz. Da was dan 'n mooi gezicht, as ze wer aon kwame uit 't zuië. 'n Tetje rondzweve bove d'r nest van vleejaor en dan 's kijken wat er te repareren viel en of'ter al kikvorse zaten in de slootjes. As da ammel bekeken was gingen ze zitten broeien. En as da goed gelukt was dan wiert er gekleppert van jewelste. 'n Heele bedrijvigheid. In eens was 't aafgelopen, den eene nao den aandere bleef weg. Zelfs de pastoor kon ze nie meer op z'ne nest krijgen. Hij had daarvoor iets speciaols weggezet op den Olm, vlak neffe de kiosk. Of ie dan nou mooi gevonden had, da die vogels het hele dak van de kerk wit makte of da 't iets te maoke ha met de uitbreiding van z'n parochie. Affijn, da samme God en de mulder mar laote schaaaien. Mar ik heb er wel vart van.

Aandere trekkers waren de negotianten die laast de deur kwamen. Da was vooral de goud- en zilversmid uit Dord. Nenne echte m'nheer, een magistrale figuur van binne en van buiten mee goud behangen, goue taanden, aon elke vinger minstens éene goue ring, een stuk of wa goue kettingen. En aon z'n tenen, da hek nie gezien, 't zilver denk ik. Hij kwaam uit Dord, da weet ik zeker en ik denk dat ie Rooms was, want hij wis precies wanneer ze bij oos de communie deeë, dan was ie present. De aandere volgende figuren waren van nen heel aandere categorie. Minder goud, minder zilver ook, mar ok wel gediensstig. Bart van Dongen, hij kwaam uit Brudao, die ha 'n kiekkasje op z'ne rug hangen met twee

riemen. 't Was 'n kasje mee vijf of zes schufkes, daor zaat van alles in: tutflessen, spenen, haorspelle, lepels en vurreke, messe en schèère en vooral brillen. Brillen was zijn specialiteit. Die zaten in 't bovenste schufke. Bart ha zo gezien wa soort bril hij op oe neus moes zetten. Agge getrouwd was en ge stond 's oches op mee 'n blaauw oog dan had ie n'n bril mee 'n matglaske en dan zaag der niks meer van en konde wer gewoon aon oe werk en as ge schèèl was, zo mee twee ogen gelijk naor oew neus kijkend, dan makten ie de twee brilleglaoze aon de kaant van oew neus vor de helft zwart. Dan moesde wel recht vooruit kijke of gewilde of nie. Ja, Bart was ne artist.

Wat ok n'n artist was, was Jan de tonneroller. Hij was zo wa van mijn lichting, werkte nie gère en dee 'n geweldige uitvinding, Neeë, 't was meer een lumineus idee dat ie kreeg, zo mar, vor niks. Hoe ie 'r opkwaam, zal wel nooit vor den dag komme. Hij wis 'n grote ton mee ijzere baanden en al op de kop te tikken. Da wier z'n huis en toeverlaat. Zijn uitrusting bestond uit wat ie aon had, en dan 'n rooi geruit kussenslopen waor wa spullen in zaten, net as ne lepel en ne vurk en 'n mes om brood te snijen, 'n haorkam, 'n paor sokken en wa sjeet om de grootste gaote te stoppe. Da was zowa z'ne heele hebbe en houe. En Jan ging de wijde wèèrld in. Da was ooze eigen Jan Celie, uit ooze parochie van den Heilige Joannes den Dooper. Hoe ver ie eigenlijk gekomme is, is aon mijn nooit bekend geworre. Ik heb 'm trouwens nooit meer gezien. Aanders hak nog 's kanne vraoge hoe da in de bergen ging mee z'n ton. De bergen op is 'n heel gedouw mee zo'n ding en der aaf motte toch hard kanne lopen, docht ik zo. En wa te denken as dur de zon de duigen los gaon zitten. Ja, misschien op tijd plassen, mar 't was echt 'n grote ton.

In de zomer van elf was er dikkels onweer. De N.H.Kerk van de Hooge Zwaluw wier ok dur den bliksum gerakt en rakte in braand en ok de hoopipers van de waard. Tegenover oos woonde 'n erm gezin (wie toen nie erm was mag z'ne vinger op-

steken) mar da was wel heel erg. Den Appel was bij den boer aon 't werk en moeder Kee was aon 't boote. Een stuk of zeuven of aacht jong waren allen thuis in der kleine huske. En die ware zo bang geworre da ze met der alle naor oos kwamen oversteken. Toen ze allemaal zaten kreeg de oudste er erg in da ze het broodmes blaank en bloot op taofel ha laote legge. Ze was bang dat da den bliksum aon zou trekken. Zij wer naor huis dur da weer om 't mes in de tafelschuif te leggen. Ja, moeder ha gezeet, da zij de zurg ha vor de rest. En nou kon ze gerust waachte tot de bui wer over was.

Arjaon was blij toen ie da verhaol geword ha en beloofde z'n eige 'n borreltje te gaon pakken 'n Zondag bij de Fimel, z'ne buurman kastelein. Hij ging er op uit met z'n zondagse pet op naor de Hoogmis. Hij ha vijf centen in zenne vesjeszak gestoken en hoefde dus niks op de lat te laote schrijven. Terwijl ie zo zaat te geniete van z'n apperatiefke kreeg ie er nog eene aongebooië ok. Met de leste helft daorvan ging ie mee z'ne mond vol naor Keeë. Zo ha die ok nog wa volgens de communicerende vaoten.

De burgers zongen om da ze dochten da ze fijnder besnaort ware.

De boeren maoke de pap zo dik
dat er de lepel stijf in stikt

De boeren zongen nie, mar zeeën, da die burgers kaoljakkers waren, die meer geneuk hadden dan eten. Hier moes ik aon denken as ze mee ouwejaor "Broeder in de pot" makte. In ne grote ijzere pot, mee zo ne hengsel makte ze dan van gemaole gort en krenten met kèèringe mulk n'n halve globe, die ze dan as ie gaor was en wa bruin aon den onderkaant op 'n grote schottel legde. Dan wierter bovenin mee n'n lepel 'n gat gemakt waor stroop in gedaon wier. En mee al 't volk wa ze hadde ginge ze zitte eten, elke keer as ze met d're vurk 'n stuk van dieë bult aafgegraove hadde dan moge ze da in de stroop soppe. As ie op was krege ze ammel 'n glaske muskaotwijn of boerejonges of boeremeskes. 't Was feest. As

ne burger, 'n ambachts dus, 'n nieuwe broek aon had as ie bij hullie kwaam werken, dan wier ie verdacht, want da was van hullie geld. En as 't effe kon, moes ie mar ne tijd van de werft blijven en deeë ze zelf met de botte bijl hun reperaties.

Hubkes, die kreeg de mee St. Hubertus, drie november. Da ware kleine mopkes witte brood mee 'n paor krente d'r in. Dan stonden de bakkers mee d'r kurreven achter in de kerk te wachten op dun pastoor die de mopkes besproeide met wijwater met de grootste kwast die ie had. Dan waren ze goed tegen de stupkes. Ok 't vee dee er mee en den hond, de kat en de kanarie. Het gebeurde da moeder mar 'n halfje noom as ze verkeerd geteld ha; ja zo'n mopke koste nog twee en een halve cent, en de centen groeiden nie op oewe rug. Aanders was 't mee de beschuit mee muisjes. Daor kreeg d'r ok mar één van. Er zaten behalve 'n krapke botter ok nog wel een stuk of tien muisjes op. 't Was echt feest vor 't boreling-ske en de moeder. En hij kraaide al van jewelste. En as er iemand de pijp uit genaon was moes er wer geëten woore, cadetjes mee wa kèès, da was 't.

Zingen hebbe ze aaltij gèère gedaon in de parochie. 't Kerkkoor was permanent present, zoals 't hoorde. Ik denk dan aon Koos van Ginneke as dirigent. Die mee 't zingen z'n eigen goed liet worre. En dan Jan Beljaars, Gerrit Broeders Willeke Beljaars en Nol Stoop. Ze hadde allemaol 'n eige tembre. Ge kon 't er nooit iets van verstaon. 't Was altij vijfstemmig en ze kwamen aaltij aon 'n end. Den eurganist hielp ze goed en ok Mertien Lips hielp ze van achter den urregel goed aon vosse lucht. Alle eer aon dees gezelschap to nut van 't algemeen. Mee Cecilia wiere ze goed getraceerd dur 't kerkbestuur en mogge ze vor niks billarten bij Hein van Loon "In de hand". Op mooie stille zomerse avonden wierter in de onderstraat met de burt spontaon meerstemmig gezongen. Da klonk prachtig en droog heel ver. Onder leiding van Cor Smits kwaam er 'n mannekoor tot bloei, 'n bitje d'r nao 'n dameskoor en daornao 'n gemengd

koor van een zeventig vrouwen en mannen die daor d'r ambitie en medewerking aon gaven. Zelfs in 't Kurhaus in Scheveningen haolde ze de prijzen weg. Da was ne mooie tijd.

Ok in 't kleindere werk ware ze actief. Veul leeë van de Herremonie gingen met d'r instrumenten op solistenconcours en kwamen daor gelauerd van terug. De vordrachtkunstenèers vielen ok in de smaok. De beroemste ware Kotje, Jan Daome, de Witte Looze en Lipske. Dië leste kwaam wel van den Hoek, mar van tijd tot tijd liet ie z'n eigen op Zwaluw ok van z'n goeie kaant zien. De jonge boere deeë elk jaor aon toneel speulen, hadde 'n goei repetoir en veul leut. Zoo ok de jonge boere meskes, die deeë altij mee as de boerinebond poëzieaovonde uitschreef. Ze hadde aaltij veul succes. Heel veul. Da was zo genaomd het "kleinere" werk, mar 't droog wel wer veul bij aon 't culturele aspect van de parochie en ik denk er mee dankbaarheid aon terug.

Spullekus vor oud en jong

"Bok, bok, hoeveel horens stan der op". Da konne ze binnen en buiten doen. Eene ging krom staon aon taofel b.v. eene ging dan op de rug zitte en liet raoie hoeveel vingers dat ie opgestoken ha. Daor moes dan wel n'n derde bij zijn om te controleren hoeveel vingers de zitter omhoog gestoken had. Want aanders kon ie wel blijven zitten.

Dan was er nog 'n spulleke vor buiten: "Van herder lat oe schapkens gaon". Daor vor wieren dan twee strepen getrokken, z'n meter of vier vijf van mekaore. Nou was 't de keust om aon den aandere kaant te komme zonder dur de boze wolf gepakt te worre. Van daor: "Herder, laot oew schapkens gaon; ik durf nie; waarom nie; van de boze wolf nie" en dan mar rennen.

Kurken was oek 'n mooie bezigheid. Mee 'n klos van 't gaore en vier kleine spijkerkes bovenop ne sjeete draod en een stopnald konde dan 'n mooie pèèrdetoom maoken.

Reepe: Was meest vor de jonges. N'n ijzeren ring wier mee 'n houtje mee ne spijker d'r in aon 't rolle gehoue. Aan geunènd zeeë ze daor n'n kuilaai tegen. Mee 'n ouw fitswiel ging 't ok, mar dan hoefde er genne spijker in 't houtje te zitten.

Knikkere: Op de pad wier 'n kringeske gezet en daor kwamen dan de knikkers in te staon van elk die mee deeë, twee of drie. Dan wier er een streep getrokken, zo mee oewe klomp. En aaf die streep moog ieder om z'n burt op de knikkers schieten mee z'ne mulver. Ja, schieten over oewe duim en nie bolle of gooie. 't Ging erom om zo veul mogelijk knikkers uit de potje te schieten. De mulver van de tegenstaander moog ok gerakt worre. Dan was die aaf en moog da zelfde potje nie meer meedoen. Da ware zo wa de regels. As oewe mulver in 't potje bleef ligge, was de ok aaf.

Hinkele: Dan wiere d'r vierkaantjes getekend. Twee neffe mekaore en vijf in de lengte, vervolgens genummerd van één tot en met tien. Mee 'n blokske of 'n kaaike moeste dan op één been da blokske of kaaike in alle tien de hokskes zien te krijgen. Da was 'n spulleke vor meskes. De jonges deeë da mar zelden.

Kortje springen: Was ok eigenlijk alleen vor meskes. Da deeë ze dan alleen in den boog. Soms kwaam er dan al springende eentje bij. Dan deeë ze soms met twee touwen en twee draaisters en er kwamen dan 'n hele rij springsters onder de bogen dur en zongen dan: "In spring, komt er mar in, uit spruit, gao ter mar uit." Da kon dan ok mee één touw natuurlijk. 't Was 'n mooi sport. We kregen er lenige en rappe vrouwkes mee. Aster jongens meedeeë dan wiere ze vor mèètegeek uitgemaakt. In de zesde klas trokke ze daor der eige niks meer van aon.

Knikkere: Mee knikkers deeë ze ok kultje stuiken. Mee den hak van de klomp wiert er 'n kultje in de grond gedraaid. De vraoger ha b.v. zes knikkers mooi plat op zijn haand legge en kreeg er dan zes bij van z'ne partner. De 12 knikkers moesten dan met open haand tegen de opstaonde raand van 't kultje gemikt worre. Was de inhoud van 't kultje dan paor, dan ware alle twaalf knikkers vor degene die "gestoke" had. Was 't onpaor, dan was alles vor de partner. Ok die buiten 't kultje lagen.

Het echte knikkeren gebeurde ok mee pijpers. (Stukskes van de steeltjes van èerde pepkes). Die wieren dan overend gezet in 't potje en dan mee ne mulver geprobeerd ze er uit te schieten. De grote jonges die spulde om centen. Metje steken noemden ze da. Ieder noom 'n gelijk aontal centen en perbeerde daarmee op aafstaand tussen de bogen te mikken. Die 't dichtste bij de rechte meet lag, mocht opgooie, vor kruis of munt. Die buiten de bogen lagen, ware zo wie zo voor de eerste opgooier. Die in 't hoedje mikte, daor bleef leggen, had alles.

We zen zo zachjesaon aon de tijd gekomme da ooze geslote gemeenschap van rond negentienhonderd 's op een aander wil gaon kijken hoe 't er daor nao toe gaot. 't Wiel is al langer geleeë uitgevonden, mar nou de fits gemeengoed geworre is, kan iedereen naor toe waortie mar wil. 'n Tochtje, waor aandere drie uur mee gemoeid was, kan nou in één uur aafgeleed worre. Waor gingen de eerste ritjes nou naor toe, as de jonkheid van vaoder of moeder de fits moog gebruiken? Dan gingen ze naor 'n bedevaort. Maaikes Dorst was dan veul in trek.

't Was vorjaor, alles was mooi in de natuur. Ze waren us 'n end van huis en ooze Lieve Vrouw zaag da jong goed gèere komme om 'n kèrske aon te steken. D'r waren er al bij die vlinders in d're buik kregen. Ze wissen nog wel nie data vlinders waren, mar 't kriebelde toch en da was wel 'n kèrske wèèrd. De jonges vonden dat de kerk laaivol zaat en gingen in de café's zitten waachten tot 't Lof uit was. Die

hadden dan wa spraakwaoter opgenomen om goed bespraakt te zijn als de meskes buiten kwamen. Soms met duere zilveren patternoster van der plechtige communie nog in der haanden. De jonges van oos eigen parochie hadden 't liefst sjans bij de meskes van oos parochie. Dan hadde vaoder of moeder der fits op tijd terug. Sommige meskes sproken aaf da de jongen nie verder dan Kees Zegeren neffe der moge meerije. Zo wier da ammel ordentelijk geregeld. Toenter meer tweddehaand-fitsen kwamen wiert da ammel anders. Naor de kerremis mogen d'r gen fitsen mee. Da was te gevaorlijk, daor ging 't er soms zo rauw aon toe. Mar daor gingen dan ok hele slier-ten te voet naor toe, zoals van ouds naor Waogenberg. Daor gingen die mannekes, die nog nie daasen konnen ammel naor de meskes staon kijken wa ze allemaol aonhadden. Ze hadden peg, want de donkere directoires waren in de mode. In het straatje achter Jan Hessels, de timmerman, stonden nog drie tentjes van Jan Min, Jan Vier en Jan Bul van den Hout. Daor kon gen mees meer dur 't straatje. Vooral 's aoves als de mannen tussen de twintig en de negentig naor huis gingen moesen ze allemaol nog nen buil mee lekpinnen meenemen van Jan Bul, die de mooiste dochters van den Hout in z'n tent ha gezet. 't Was zonde, zukke mooie vrouwe in 'n tent en dan nog Bul heette ook.

In de rij van bedevaartplaatsen die bij ooze parochianen vroeger in trek waren, was ook Den Briel. 't Was ne mooie tocht met de boot vanuit de Moerdijk, 'n uur of drie vaoren en bidden, den eene roozekraas na den aandere, onder leiding van ne bruine paoter. Gewoonlijk waren 't er twee, eene vor in 't ruim en ene op 't dek. Ge kon er nie aon ontkomme, 't was zwaor. Eest naor de Moerdijk lopen, dan op de boot aon een stuk door bidden da oe teenen der krom van stonde. Dan wer 'n end lopen tot waor de martelèren van Geurkom vermoord waren. Vor da de persessie ging trekken konde nog beschuiten mee errebezies kopen. (Die waren hier aaltij vroeger dan bij oos; Jan de Muis was minstens altij 'n week laoter) Dan konde nog vor niks wijwaoter mee naor huis nemen uit 't heilig putje wa daor buiten lee. De zang

in de H. Mis wier ieder jaor dur 'n aander koor verzurgd. Wij waren ok 's aon de burt. Er waren toen nog nie zoewel fitsen en we gingen dus allemaol te voet. Om zo laot bij de weeuw afgesproken en stappen mar, de aandere zalle wel komme. En ja wor, we waren mekaant op de Moerdijk en daor ree oos 'n gerij vorbij mee heel 't bestuur en nog enkele notabeelen. Ze deeën net of ze blij waren da ze oos zagen en reeë verder. Mar da was zo nie aafgesproken. We waren net op de boot en de paoter begon al te bidden met de blijde geheime. De notabeelen zaten in 't vooronder en mar bidden. Zo gauw de boot aonlee, wij der aaf en naor Oost-Voorne. Gen beschuiten mee errebesies deze keer. Mar naor de zee en misschien zien we Frits van Mèère nog wel en z'n dochters mee waoterskyen. Mar 't liep ammel anders uit. Omda 't nogal 'n endje lopen was, huurden we 'n open rij-tuig. Er stond zo mar 'n ouw knolleke tussen de burries en de bokkerijer was ok nie meer van de rapste. We konne makkelijk mee oos haande aon de wielen komme. Vor 'n bruggeske stoepte de weg 'n bitje en hieuwe de wielen vaast. Daor reageerde het perdje direct op, telde nog tot drie met z'n vorpootje op de kaaien. De bokkerijer kwam van z'ne hoge troon af en ging 's van achtere kijken wat er aon de haand was. Hij kon niks konstateren en klom weer op z'ne hoge troon. Steeds meer volk kwaam er om 't rijtuig staon en trok mee oos mee. Over 't bruggeske perbeerden we 't nog 'ns en ja wor, dezelfde ceremonie en nog meer volk. Bij 't volgende bruggeske bleef 't pèèrd al stil staan zonder da we aon de wielen kwamen. Nou was de pret wel uit, de stalhouder was gewarschouwd en stuurde paard en koetsier naar de stal. Jammer da we de zee nie gezien hadde, mar we hadde toch veul leut gad en veul geuzen mee oos. Vor da de boot ging vaoren hadden we nog wa Brielse moppen ingeslogen en lieten oos in 't vooronder dur ooze voorzangers vertellen hoe ne leut zij hadde gad bij de goeie vrouw in 't café. Het was hun aan te zien en bevestigde 't herhaal-delijk. Ze hadde beloofd aon de goeie vrouw da ze kommend jaor trug zouwe komme as de goeie vrouw thuis 't er mee ees was. Ik denk da ze dan mee 'n kleiner rijtugske op pad kanne.

We raake 'n beetje aon 't end van oos Zwaluw en we dochten da nie beter te kanne doen dan dur Jan Schal op te voeren, de leest bekende lijkbidder van ooze parochie. Vroeg of laot komt er zo iemand aon de deur bij iedereen. Ak 't goed heb was ie op Sluis geboren, 'n pracht gehucht om te beginnen, 'n school was daor nie. Gemoes naor Zevenbergen agge wa wou leren. 't Was wijt, kwaoie weg en duur in 't schoeisel. Ik geloof nie dat ie ne graod gehad hee. Mar da kwaam laoter. Hij gaaf z'n eigen op vor 't Indisch leger. Als koloniaal kwam hij op Java terecht, eiland van smaragd. Hij wier ingedeeld bij de afdeling textiel en kledingmagazijn. Bewerkt dur de straolende zon stook hij hier ne collega dood mee 'n schèer die hij nodig had bij 't aafknippe van de etiketjes die op de vechtpetjes zaten. En Jan draaide achter de bamboe. Zo vertelde hij 't zelf als hij 'n paor jonge klaortjes op had en zijn Maleise liedjes zong over Soerabaaia. Trug in Holland noom hij de zurg over 'n vaoderloos gezin op zich, en zaag daor voor de kost te verdiene. Toen het vak van doodsgraover wa te zwaor wier vor Janne ging ie over op lijkbidde. Lipske was er mee uitgeschaai en ha z'n uitrusting en verdere attributen over gedaon aon Janne. Hij was 'r zo op gesteld da as ie hoorde da 't er iemand bediend was, ie z'n spulle aondee en alvast 'n paor keere de straot op en neer liep. As dan vor hum de grote dag gekomme was en de lijst mee klaante binne was, moest er gestudeerd worre, want zelfs mee z'ne bril op kon ie nog nie tē best lezen en moesten er de huisnummers bijgezet worre. Jan was een plichtsgetrouw en ijverig man. Hij had de parochie in zijn werk 'n duidelijk accent gegeve.

Bij 't honderd vijf en zeuventing jaorig bestaon van de Zwaluwse parochie was 't feest. Onder leiding van "Het daghet" nomen veul vereenigingen en actieve meesen d'r aon deel. Den dag vor de eigenlijke feestdag van de patroon van de nieuwe kerk, wieren de kerk, de pastori en zelfs de kil in de floodlight gezet. Zelfs den bisschop kwaam doar noar kijken. Den pastoor stribbelde nog wa teugen, hij was bang da 't veul te veul zou kosten. Vor oos was de stempel op 't

feest de opvoering van 't openluchtspel op den Olm. 't Begon zaoterdagsaovends al om half zeuven. 't Openluchtspel was van Antoon Coolen en heette "De zeven rozen" naor 'n sprokske van Anderse. Een dramatisch stuk, hier en daor wa verlucht dur 't spel van de kinderen en de heks. We hebben 't daornao nog drie keren opgevoerd. Da vonden we un bewijs da 't goed laag bij 't publiek en de speulers. Zo hadde we twee personen die vier keere opviele dur dur aanwezigheid. Da ware de pastoor en Jan van Meel van Sluis. Ze allebaai kennede motte zegge d'r kan gen grotere tegenstelling bestaon. Dit overwogen en vaastgesteld te hebben, motte we wel zeggen, dat 't 'n goe stuk was en da 't goed gespeuld wier. As amateur "regisseur" hadde we in gedachte: "'t Zen ammel al grote jong, en ze zitten daogelijks in de taolles, we hoeven d'r oos eigen nie veul mee te bemoeien. 't Zal toch wel lukken." We hadde goed gedocht. 't Lukte prima. Nog bedaankt alle meehelpers! Uit die club zen nog verschaaie huwelijke ontstaon. Das toch ok mooi meegenomen, agget mijn vraagt.

Buitenplaatsen

De Vechtstreek is beroemd om z'n buitenplaatsen. Agge 't is naogaot heeg 't Zwaluwse laand ok wel wa van dieë aord. Om te beginnen "'t 's-Heeren Huis". 't leed vaast bij de Moerdijkse brug. 't Is 'n flinke boerderij mee 'n groot stijlvol huis en 'n grote Vlaomse schuur. Hoevul grond er wel nie bij is, is me ontgaon, mar da zen heelwa bunders. Al enkele honderden jaoren zit er de familie Den Engelse op. De koningin heed er 't leste woord want 't geheel word onder de Domeinen. Hoe de opvolging geregeld is, is me nie bekend. Een drietal stevige jonges wieren dur vaoder opgeleaid als Herenboer. Wie zou 't worre. Eene viel op dur geweldige kracht die hij in z'n vingers ha. Bij oefeningen in den hof, waor ie vor z'n moeder wa beddekes moes maake, bleek da eer ie klaor was, bij de spaoi de hilt aaf was, de taanden van de riek achterstevoore stonden en de steel van de rijf in drie stukken was. Da stond vaoders nie zo best

aon en raoude hem aon om mar te gaon studeren vor taand-arts. En da lukte hum nog eens buitengewoon ook. Hij wier de beroemste taandars van Bredao. De twee aandere jonges hebbe geloot vor opvolger. Alle twee wiere ze Heereboer en slaagde ok goed. Een geziene familie.

't Platje

Een echte Buitenplaats was 'n lange tijd 't Platje. 't Laag buitengaats. (Platje komt van Plaats) Dus da is allemaol zo echt as 't mar zijn kan. De bebouwing en de inrichting stook wel iets aaf bij wat er in de Vechtstreek te zien is. Maar mee hard werken en 'n beetje geluk is er toch gezellig geleefd dur verschillende meesen. Zo is er één bewoonster na verhuizing (ge mot gen ouwe bomen verplaante) honderd en vier jaor geworre op de Gaete in voortdurende kracht en gezondheid. De van de Blauwe Sluis aafkomstige Mhr. Vervuren heeg 't daar op 't Plaotje geperbeerd da record te verbeter. 't Is 'm nie gelukt en hij heeg 't dan ok op motte geve. Ook een van de machtige Rentmeesters heet in z'n Domein de honderd nie gehaold. Mar die had er ok te weinig tijd aon besteed. Hij brocht er alleen z'n zomervecatie mar in dur.

En dan de karakteristieke bouw van de Steenplets. In 'n vertaolng van 'n Italiaanse reisbeschrijving over dees streek wier verteld da de huizen hier ammel as Zwalluw-nesten in den dijk waren gebouwd en zo 'n verklaoring had vor de naam Zwaluwe. As ge nou de Steenplets mee Zwalluw vergelijkt dan kande zien dat de hele steenplets mee huis en schuur en stal in den dijk is ingebouwd. Da gef 'n sterk gevoel van rust en geborgenheid. De soms sterke en altij kouwe noordewind wor dur dees manier van bouwen sterk beknot. Dees gevoel van geborgenheid had een uitstraolng op de veule bezoekers van de Steenplets. D'r was aaltijd vrend volk over de vloer. Van her en der kwamen er boeren, die in verbaand mee de koei die ze daar waaide ne bak koffie of 'n krukske bier kwamen drinken. Nog vroeger wonde er ne zekere Lans of Laas op z'n Zwaluws. Naoderhaand wonde d'r Toon de Laot mee Drika Buys . Die kwamen uit den Hellekaant. Volges mijn heet dieë naam niks te maake met de Hel mar kom 't van Heidekaant, mar da samme God en de mulder mar laote schaaie. Drika ha de broek aon en Toon hiew de bezoekers bezig mee informatieve en geestige praot. Een mooi stel.

Dicht bij de Steenplets had de natuur wer 's 'n klein wonderke gevrocht. Een of andere durbraok van den buitendijk had daar 'n lief klein weeltje geslaoge. Alles even lief. D'r was begroeiing gekomme van willege en broennetels. En aon de kaante van 't weeltje kwamen van die mooie dotterblomme. In 't weeltje zelf kwamen waoterlelies, lisse en pompers. 't Was soms net of ter de Friese vlag over lee. Dees idilisch plakske noemde ze op Zwaluw "De Karrekiet", niet ten onrechte want deze vogel had hier z'n woonoord gevonden en hij riep 't nog ok, zo veilig voelde ie z'n eigen daar. Nao verloop van eeuwen wier 't Ede ok dur de mensen ontdekt. De familie de Fluut bouwde er 'n romantisch keetje en leefde er 'n dur veule benijd leventje. Ok Naontje, de enigste dochter uit 't huishouwe paste der eige met d'r zigeunertype wonderwel aon bij dees sfeervolle omgeving. Zij voelde d'r eige as 'n weelmeermin en brocht dan

onrust onder de zeldzaome passanten. Op ne zwoele vrijdag zomeraovend voelden we de behoefte enkele opmetingen te gaon doen, naar aonleiding van 't plan van "Het Daghet" om in die conterijen een theater te bouwen vor 't stuk van Jan Naaykes: "Midas". Bekaast stond de meting op papier en we wouwen vertrekken of daar brook de hel los. De reusachtige dwergpincher van Naontjes trok mee geweld aon z'n ketting en blafte angstaonjaogend. Da duurde zo'n paor minuten en daor ging de deur van 't schurke open en oogverblindend kwam Naontje mee loshangend haor te vorschijn en dook onder in 't waoter van heur weeltje. Verbouwereerd hek nog enigte minuten staon kijken of ze erges bovenkwaam en op d'r rots-plateau zou komme uitrusten en bij aosum komme. Mar 't bleef stil. Effetjes docht ik nog: "Mot ik ze nie gaon zoeken in da donker waoter?" Net op tijd herinnerde ik m'n eigen da ik nie kon zwemmen en da 'k ne bloodaard was. Hoe ik dieën aovond thuisgekonne ben weet ik nie meer, wak wel weet is da 'k slecht geslaopen heb. Den dag daor op, zaoterdag, was ik al vroeg dur m'n werk. Ik docht bij m'n eige, ik kan wel 'ns te biechte gaon. "t Is al wer veertien daoge geleeë. Zo gezeed, zo gedaon, Ik keek zo de rijkjes 's laast, wanneer ik aon de burt kon zijn. En jeske, reeë, wie zit daor recht vor 't gat. Ja sjust ja, Naontje! In 'n naauwgeslote leere pak en 'n hoeike as ne snorkel op d'r kopke. Ha ze d'r eige toch schuldig gevoeld, gisterenaovond na die seanse? Ik hoorde al gaauw 't schufke gaon en weg was ze. Da'k de leste man de zak opgaaf zal wel duidelijk zijn. Mar 'k was wel blij da ze nog leefde. En de karrekiet zong z'n lied.

Karre, Karre kiet, kiet, kiet.
Ik zit in 't riet, riet, riet
En ge vind me niet, niet...

Veldnamen, polder- en straatnamen, kenmerken

Kwistgeld, De regenboog, De Keen, De Vierendeele, De Spekdam, Dirk de Botsdijk, Karersdijk, Oudland, De Plas, De Gaete, Den Berkum, 't Polderke, Schuddebeurs, 't Weeltje, Den Ham, 't Hoofd, Schuddebeurs, Den Olm, Onderwater, Plantsoen, De Lange Ree, De Ganze Wei, De Zoutendijk, Oudeweg, De Franseweg, 't Nieuwland, Lissebon, Loonsedijk, Zonzeel, De Flier, De Kikvors, De Karrekiet, Den Ekster, De Thorpad, De Platteweg, De Moer, 't Vogeltje, De Dobbe, De Korte Ree, 't Staal, De Turfputten, Hoornhilschen dijk, De Koolweg, De Dreef, Brugdam, 't Hoogland, 't Platje, De Grindweg, Binne Moerdijk, De Koekoek, Blauwe Sluis, De Beurs, 't Sluisje.

Zwaluwse gezegden rond 1900

Gen ellende vor de tijd, zee Mèerte Goosen en hij brook z'n verrekeskooi aaf vor enkele kachelhoutjes.
Tijd genog, lat koren op 't laand.
Luie schippers, 's aoves hoge zeilen.
Hij is zo niwsgirrig as 'n verreke da in 't strooi zekt.
Zijde verschrokke? Pis dan op 'n blaauw kaaie, dan zied 't loope.
Stront wie hee d'oew gescheete.
Da zal wel vor den blakke komme.
Wie z'n oogen nie opendoet, mot z'ne zak open doen.
Hij is zo gemeen as gestekaf.
Das mulk van de blauwe koei.
Den dieë hedde zo zeker as 'n scheid in 'n netje.
Den ééne zot doen en den aandere zot laote, zee den boer en hij schoot z'n broek uit en kroop in de bedstee.
't Is net zo 't valt, zee den dekker en hij scheid dur de schouw in de pap.
Das t' er neffe zee Testers en hij stook 'm in 't bedstrooi.

't is Zonde! Wette wa zonde is, das droog brood eeten en botter aon oew kont smèèren.

Daor zalde nie dikkels van naor de grip hoeve.

Bij een mislukt aanzoek: "Z'n hemmeke was te kort".

Wa 't oog nie ziet, schaoi 't hart nie.

Ge kan aaltij nog bijparaote, mar trug praote val nie mee.

Daar legge zilvere panne op 't dak.

Da samme God en de mulder mar laote schaaie.

As ik 't woord werken mar zeg, dan doe m'n bakkes al zeer:

Keske de Pijper z.g.

Wa is de wèèrld in 'n paor jaor toch voruit gegaon met 't drukwerk.

De taol was te kuischen, maar ze hoort wel bij de tijd.

De Schrijver dezes: Leo Zelissen

Rabobank Lage Zwaluwe

Contant geld opnemen?

Snel, veilig en gemakkelijk
met de geldautomaat
van de Rabobank

DE GELDAUTOMAAT: DAG EN NACHT TOT UW DIENST

OPENINGSTIJDEN : GRONINGENLAAN 105, LAGE ZWALUWE

MAANDAG T/M VRIJDAG:
09.00 UUR TOT 12.30 UUR
13.30 UUR TOT 16.00 UUR
VRIJDAGAVOND:
18.00 UUR TOT 19.30 UUR

ZITTING "DE RANK"
JULIANAstraat 16, HOOGHE ZWALUWE

MAANDAG EN VRIJDAG
10.00 UUR TOT 12.00 UUR

Rabobank
Meer bank voor je geld